

CATÀLEG DE MARQUES D'ÀMFORA, TÈGULA, *DOLIA* I *SIGNACULA* DEL VALLÈS OCCIDENTAL I ORIENTAL

Cèsar Carreras

Universitat Autònoma de Barcelona

Les marques s'han ordenat en funció de l'origen de la producció de l'àmfora. Cada grup de segells s'ordenen nominalment per la lletra que es considera inicial del *nomen* (en el cas dels *tria nomina*) o *cognomina*. En alguns casos, la lectura de la marca és hipotètica i, per tant, també ho és la seva posició en el corpus.

Dins d'una família de segells marcats amb un número poden existir diverses variants, a les quals es fa referència a partir d'una lletra. Finalment, en tercera posició apareix un número que definiria el número d'exemplar de la família de segells i variants. D'aquesta manera, la marca 1.*b*1 voldria indicar que pertany a la família de segells núm. 1 amb una variant *b* de la qual és el primer exemplar.

Altres abreviatures utilitzades en el corpus són:

Ref.: referència a altres corpus de marques en què aparegui la família de segells.

LP (lloc de producció): terrisseria o terrisseries on s'ha documentat la producció de la família de segells.

Dat. (datació): datacions associades a la família de marques. Tant jaciments terrestres com subaquàtics, sense cap tipus de discriminació.

Tip. (tipologia): tipologia o tipologies d'àmfora a què pertany el segell.

Lect. (lectura epigràfica): proposta de lectura epigràfica del segell, a partir de la qual s'ordena en el catàleg.

Com. (comentari): comentaris sobre les característiques generals de la marca i la seva lectura, datació o distribució.

Trans. (transcripció).

Dim. (dimensions).

També hi ha una informació associada a cadascuna de les peces concretes, amb les seves corresponents abreviatures:

LT (lloc de la troballa): jaciment on es va trobar la marca que es descriu.

LC (lloc de conservació de la peça): museu o institució on està dipositada la peça actualment.

Pos. (posició): posició del segell dins de l'àmfora.

Dir. (direcció): direcció de lectura de la marca.

Rel. (relleu): relleu de la marca.

Estr. (estructura): estructura epigràfica de la marca en cas que hi hagi dificultats d'interpretació.

Bibl. (bibliografia): referències bibliogràfiques si la marca ha estat publicada amb anterioritat.

MARQUES DEL VALLÈS OCCIDENTAL I ORIENTAL

1. LA

Ref.: Pascual, 1977, núm. 125; Pascual, 1991, núm. 117.

LP: Can Collet (Llinars del Vallès).

Tip.: Dressel 2-4.

Lect.: L () A(*nici*).

Com.: una marca que es llegeix clarament com a LA. Atès que a la vil·la del Pla de les Parets (Cardedeu), molt a prop de Can Collet, es troba un possible *signaculum* on es llegeix clarament M() ANICI STRENONI (vegeu el núm. 112), es pot suposar que aquesta marca és d'un altre membre de la mateixa família, un L(*ucius*) A(*nicius*). L'única marca LA fora de Can Collet es troba en una Pascual 1 a Bribracte (Laubenheimer, 1991,

50m, núm. 3). El fet de ser una Pascual 1 (40 aC - 14 dC) indicaria una cronologia segurament augustea.

1.a1)

LT: Can Collet (Llinars del Vallès).

LC: se'n desconeix el lloc de conservació.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

Bibl.: Pascual, 1977, núm. 125; Pascual, 1991, núm. 117.1.

1.b1)

LT: Can Collet (Llinars del Vallès).

LC: Museu-Arxiu Tomàs Balvey, Cardedeu (núm. reg. 2014).

Tip.: Dressel 2-4 (pivot mitjà).

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

2. MAA

Nova marca.

LP: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4.

Lect.: M() A() A().

2.a1)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

LC: MHS CF-B-67-6278.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

Com.: hi ha un exemple a Tortona (Itàlia) (Blanc-Bijon *et al.*, 1998, núm. 1344) que identifica la mateixa marca sobre una tipologia desconeguda. No hi ha dibuix ni detalls, però podria ser un paral·lel de la nostra marca. L'exemplar de

Can Feu és de pasta vermella similar a la resta de produccions locals; sembla que seria doncs un segell de la *figlina* de Can Feu.

3. AN

LP: Can Collet (Llinars del Vallès).

Tip.: Dressel 2-4.

Tip.: pivot flavi.

Lect.: AN(*ici*).

Com.: s'ha trobat un *signaculum* a la vil·la del Pla de les Parets (Cardedeu), molt a prop de Can Collet, on es llegeix clarament M() ANICI STRENONI (vegeu el núm. 112). Si considerem que el nostre segell d'àmfora pot identificar el mateix personatge, la nostra AN podria fer referència al *nomen Anicius*.

Existeixen nombroses variants d'aquesta marca en la terrisseria de Can Collet, llegides com a NY, NT o IN, que segurament són variants del segell AN.

La marca N, que podria associar-se amb la nostra AN, s'ha trobat en Pascual 1 a Port-la-Nautique (Bergé, 1990), en Dressel 2-4 a La Chrétienne H (Santamaria, 1984) i en dos exemplars a Badalona (Comas, 1997).

3.a1)

LT: Can Collet (Llinars del Vallès).

LC: Magatzem de Llinars (CC-2).

Tip.: pivot flavi.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *retro*.

Rel.: *litt. extantibus*.

Tip.: pivot llarg tardà flavi.

Bibl.: Jàrraga i Clariana (2013).

Com.: aquesta marca s'ha interpretat com una LA, perquè en el taller de Can Collet es troba aquesta marca, si bé la grafia és molt diferent. Hi ha altres marques amb N d'aquesta terrisseria com NY, NI i NT, algunes d'elles en direcció *retro*. És ben cert, però, que també es podria llegir com una AN invertida, ja que el primer pont de la N sembla tenir restes del que podria ser una barra horitzontal d'una A.

3.b1)

LT: Can Collet (Llinars del Vallès).

LC: Museu-Arxiu Tomàs Balvey, Cardedeu (núm. reg. 2017).

Tip.: Dressel 2 (pivot llarg tardà).

Pos.: *in pede*.Dir.: *directa*.Rel.: *litt. extantibus*.

Bibl.: Pascual, 1977, núm. 127; Pascual, 1991, núm. 156.1.

Com.: aquesta marca, que es va llegir de forma invertida com a NY, té més sentit si es gira 180 graus i proporciona la lligadura AN. Pel que fa a la pasta ceràmica, és de color roig intens amb presència destacada de mica daurada.

3.b2)

LT: Can Collet (Llinars del Vallès).

LC: se'n desconeix el lloc de conservació.

Tip.: Dressel 2-4 (pivot llarg tardà).

Pos.: *in pede*.Dir.: *directa*.Rel.: *litt. extantibus*.

Bibl.: Pascual, 1977, núm. 127.2.

Com.: aquesta marca es va llegir i publicar de forma invertida com a NY.

3.c1)

LT: Can Collet (Llinars del Vallès).

LC: Museu-Arxiu Tomàs Balvey, Cardedeu (núm. reg. 2016).

Pos.: *in pede*.Dir.: *directa*.Rel.: *litt. extantibus*.

Estr.: (AN) I.

Bibl.: Pascual, 1977, núm. 126; Pascual, 1991, núm. 151.3.

Com.: aquesta marca es va llegir de forma invertida com a IN.

3.d1)

LT: Can Collet (Llinars del Vallès).

LC: se'n desconeix el lloc de conservació.

Pos.: *in pede*.Dir.: *retro*.Rel.: *litt. extantibus*.

Bibl.: Pascual, 1977, núm. 126.

Com.: aquesta marca es va llegir de forma invertida com a NT, però podria ser ANI() T(), una variant de la marca AN.

4. PATIC

Ref.: Pascual, 1977, núm. 49; Pascual, 1991, núm. 169.1.

LP: Sant Miquel de Martres.

Tip.: Dressel 2-4.

Dat.: Diano Marina, ca. 50 dC.

Lect.: P() AT() IC() o P() ATIC().

Com.: se'n coneixen altres exemplars al derelict de Diano Marina (ca. 50 dC) i Ginebra (Pascual, 1991, núm. 169.2 i 3).

4.a1)

LT: Sant Miquel de Martres.

LC: se'n desconeix el lloc de conservació.

Pos.: *in pede*.Dir.: *directa*.Rel.: *litt. extantibus*.

Bibl.: Pascual, 1977, núm. 49; Pascual, 1991, núm. 169.1.

Com.: el gentilici AT(*ilius*) és ben conegut en llocs com Artés (IRC, I, 26) o *Baetulo* (IRC, I, 145) (Fabre *et al.*, 1984). Més complicat resulta un *cognomen* que comenci per IC() o el gentilici ATIC(), que no es troben en el territori proper.

Hi ha *Aticii* a les províncies de la Bètica i a la

zona de la Ligúria, però no es tracta d'un antroponim gaire popular.

5. ACVT

Ref.: Callender, 1965, núm. 24.
LP: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
Dat.: Can Feu, 1a fase (10 aC - 15 dC).
Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4.
Lect.: ACVT(*ius*).

5.a1)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
LC: MHS CF-E-8-2093.
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.

Com.: la marca de Can Feu es troba combinada amb la marca CE —una de les més comunes de la terrisseria en època d'August. Es desconeix si cadascuna de les marques té una funció diferenciada. Pel que fa a paral·lels, hi ha una marca a Bes-say (País del Loira, França) la lectura de la qual coincideix amb la d'aquesta marca (Callender, 1965, núm. 24), si bé no s'indica ni tipologia ni origen de l'àmfora.

Acutus és un *cognomen* poc comú a la península Ibèrica, a *Hispania Citerior*, *Tarraco*, *Of(ficina) Ac(uti)* (CIL II, 04970, 006b). També comú en dona com a *Acutia* (CIL II, 0281; CIL II, 06259, 01).

Resulta especialment interessant la combinació de les dues marques, CE i ACVT, que podrien indicar dues funcions diferenciades dins de la terrisseria.

6. AMANDI

Ref.: Pascual, 1991, núm. 15; Berni i Carreras, 2001, núm. 4; Carreras, 2009a, núm. 4.

Dat.: 40-60 dC (Petit Conglué); L'Île-Rousse, post. 50 dC.

LP: la Salut a partir de les anàlisis de Martínez Ferreras (2014, núm. 106). A nivell macroscòpic, la pasta és vermella intensa amb desgreixant de quars de grans dimensions i mica daurada. Inicialment s'havia pensat que era una producció de *Barcino* (Carreras, 2009a, núm. 4), però sembla que la producció és local.

Tip.: segurament Dressel 2. El pivot de la Salut és llarg i recorda el d'una Dressel 2. D'altra banda, tots els exemplars en què s'ha trobat aquesta marca i s'ha pogut identificar la forma pertanyen a Dressel 2-4 (Golf de Fòs, Petit Conglué, L'Île-Rousse) (Amar i Liou, 1984; Corsi-Sciallano i Liou, 1985, p. 112).

Lect.: AMAND(*i*).

Bibl.: Casas, 1987, fig. 9.04.197; Revilla, 1995a, núm. 210-212 (llegida com a MAA); Martínez Ferreras, 2014, núm. 97.

6.a1)

LT: la Salut.
LC: MHS 10192, LSL 657-45.
Pos.: *in pede*.
Dir.: *retro*.
Rel.: *litt. extantibus*.

Com.: la cartel·la rectangular del present exemplar coincideix únicament amb l'exemplar de Petit-Conglué (40-60 dC), que té una pasta molt vermella amb mica daurada, idèntica a l'exemplar de la Salut (Corsi-Sciallano i Liou, 1985, p. 112). Si inicialment s'havia proposat una producció al pla de Barcelona (Carreras, 2009a, núm. 4) per la troballa de dos exemplars a Barcelona a les excavacions Arxiu Administratiu (AXA 341-CS-65) i Argenteria - Víctor Balaguer (MHCB 2004-866-1), es tracta d'una producció local de la Salut. Martínez Ferreras (2014, núm. 106) va fer anàlisi de DRX de la marca, que agrupava juntament

amb una primera producció d'àmfores Dressel 1 de la Citerior de la Salut i la marca H (SAL-1).

La lectura sembla indicar un cognom, *Amandus*, les marques del qual arribaven a Cartago, Òstia, Golf de Fòs, Petit Conglué, L'Île-Rousse (ca. 50 dC), Port-la-Nautique, *Barcino* (Argenteira - Víctor Balaguer i Arxiu Administratiu).

Aquest *cognomen* o nom servil es troba a El Calonge (Oducia) (AE, 1988, 0742), Vigo (AE, 1969/70, 0260), Camino Viejo de Almodóvar (AE, 1962, 0047), Mahora (AE, 1990, 0615), Jérica (Xèrica) (CIL 02 (2. Aufl.) 14, 00252), Andújar (CIL 02, 02123), Còrdova (CIL 02 (2. Aufl.) 07, 00540) i Mèrida (AE, 2003, 0881).

7. AX[...]

LP: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4.

Lect.: AX().

7.a1)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

LC: MHS CF-E-8/7-4475.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

Com.: malgrat que tenim la referència de l'inventari de l'excavació de Can Feu i la del Museu d'Història de Sabadell, no s'ha pogut localitzar la peça en els magatzems.

Pel que fa a la lectura de la marca, hi ha un bon nombre d'antropònims *Axio* a la zona de la Bètica, sobretot al voltant de *Corduba*, com *L. Axio* (AE, 1981, 0495a).

8. TB

Ref.: Pascual, 1977, núm. 129; Pascual, 1991, núm. 227.

LP: Can Collet (Llinars del Vallès).

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4.

Lect.: T() B().

Com.: existeixen pocs gentilicis en les ciutats de la Laietània que comencin per B. De fet, l'únic que apareix en l'epigrafia de les comarques barcelonines és B(*aebius*), que podria ser una lectura de la marca. A Mataró s'ha trobat un llibert amb el nom de C(*aius*) *Baebius Corinthius* (IRC, I, 99) (Fabre *et al.*, 1984, núm. 144-145) i a *Barcino* hi ha una inscripció d'una tal *Baebia Novella*,

que es diu lliberta de *Titus* (IRC, IV, 13799) (Fabre *et al.*, 1997, núm. 222-223). Per tant, el nom del *dominus* d'aquesta lliberta era un tal *Titus Baebius*, que coincideix perfectament amb les inicials de la nostra marca.

La gens *Baebia* és una família antiga plebea romana associada amb els *Aemilii* durant la República, i que s'estén amb nombroses branques a les províncies durant l'alt Imperi. La gens *Baebia* és ben coneguda en altres indrets de la península Ibèrica, sobretot a la ciutat de *Saguntum*, on s'han trobat més de vuit inscripcions, *Valentia* i *Edeta*. També està ben representat a la província de la Bètica.

8.a1)

LT: Can Collet (Llinars del Vallès).

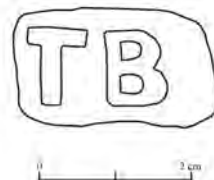
LC: en desconeixem el lloc de conservació.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

Bibl.: Pascual, 1977, núm. 129; Pascual, 1991, núm. 227.1.

9. BLAND

Nova marca.

LP: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

Dat.: Can Feu, 2a fase (julioclàudia).

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4.

Lect.: BLAND(i).

9.a1)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

LC: MHS CF-D-128-38615.

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta clara).

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

Estr.: (B?)L(AND).

Bibl.: Carbonell *et al.*, 1989, lám. 117, núm. 7.

Com.: la marca té un mal estat de conservació, per la qual cosa la lectura és difícil. Hi ha un gru-moll d'argila de la part superior de la teòrica P, que dificulta la interpretació del primer caràcter. S'ha llegit com a *Blandus* perquè és un *cognomen* conegut ja en segells de Dressel 6A adriàtica (M. TATTI BLANDI - CIL, XV, 3534) i també apareix en epigrafia monumental a Hispània.

Així, hi ha una tal *Blandinae* a Càstul (AE, 1958, 0008), *C. Iulii Blandi* a *Valentia* (CIL, II, 14.0062; CIL, II, 03762 - 151-250 dC), *Cornelia Blandinae* a *Singilia Barba* (CIL, II, 05.00798; CIL, II, 02021 - 131-170 dC), *M. Carisi Blandi* a Turiaso (AE, 1997, 0935 - AE, 2002, 0805), *Aemilia Blanda* a Dombellas (AE, 1999, 1928) i *Aemilia Blandinae* a Guadalajara (AE, 2004, 796).

No sabem si es pot relacionar amb el topònim romà de *Blandae* (Blanes). Pel que fa a la marca en àmfora tarraconense, no se'n coneixen paral·lels.

10. C

Ref.: Pascual, 1991, núm. 256.1.

LP: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

Tip.: Dressel 2-4.

Dat. tipologia: pivot curt.

Lect.: C().

Com.: es tracta d'una marca de grans dimensions que es pot confondre amb un grafit, malgrat que resulta clar que es tracta d'una impressió amb una matriu. Aquí s'ha interpretat com una C, però també pot semblar un símbol d'una lluna creixent amb una línia vertical. Hi ha alguns exemplars en més bon estat, en què la banda vertical de fet podrien ser-ne dues i representar els caràcters IL, tal com apareix en l'exemplar 10.a1.

10.a1)

LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC CC-Torreó 1.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. cavis*.

Estr.: CI?L?.

10.a2)

LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC CC-LU-2.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. cavis*.

10.a3)

LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC CC-LU-3.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. cavis*.

10.a4)

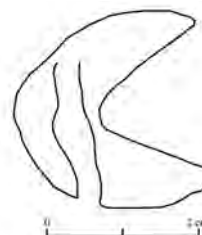
LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC CC-LU-4.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. cavis*.

10.a5)

LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC CC-LU-5.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. cavis*.

10.a6)

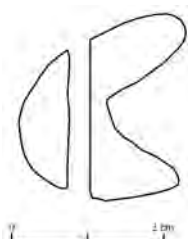
LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC CC-SPIL-3-6-17.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. cavis*.

10.a7)

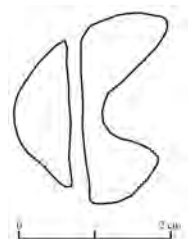
LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC CC-SPIL-3-8-46.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. cavis*.

10.a8)

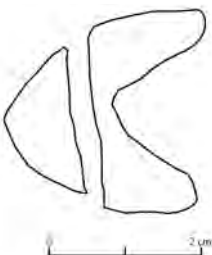
LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC CC-SPIL-5-7-8.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. cavis*.

10.a9)

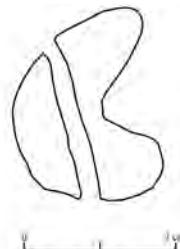
LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC CC-SPIL-30-6.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. cavis*.

10.a10)

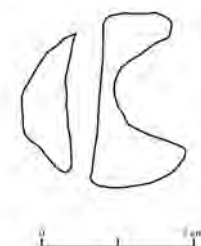
LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC CC-SPIL-30-6-1.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. cavis*.

10.a11)

LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC CC-SPIL-30-6-12.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. cavis*.

10.a12)

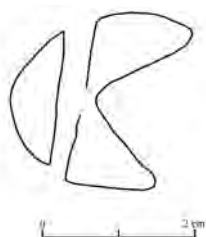
LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC CC-SPIL-30-6-16.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. cavis*.

10.a16)

LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC CC-SPIL-5-7-3.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. cavis*.

10.a13)

LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC CC-SPIL-5-7-1.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. cavis*.

10.a17)

LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC CC-SPIL-12-7-9.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. cavis*.

Lect.: C().

10.a14)

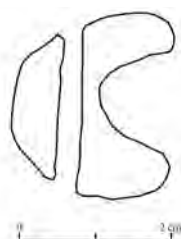
LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC CC-SPIL-30-6-17.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. cavis*.

10.a18)

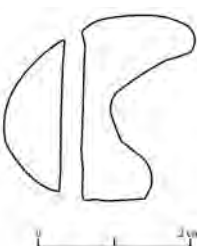
LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC CC-SPIL-5-7-13.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. cavis*.

10.a15)

LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC CC-SPIL-5-7-2.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. cavis*.

10.a19)

LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC CC-SPIL-30-6-9.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. cavis*.

10.a20)

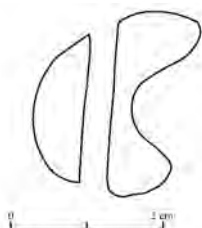
LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC CC-SPIL-5-7-4.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. cavis*.

10.a21)

LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC CC-SPIL-5-7-11.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. cavis*.

10.a22)

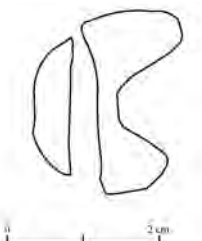
LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC CC-SPIL-9-7-5.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. cavis*.

10.a23)

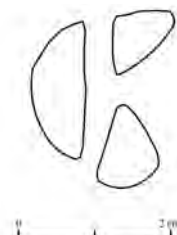
LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC CC-SPIL-5-7-6.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. cavis*.

10.a24)

LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC CC-SPIL-5-7-5.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. cavis*.

10.a25)

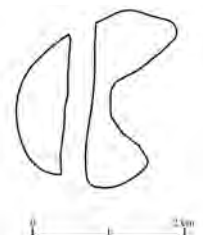
LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC CC-SPIL-5-7-4.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. cavis*.

10.a26)

LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC CC-SPIL-5-7-7.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. cavis*.

10.a30)

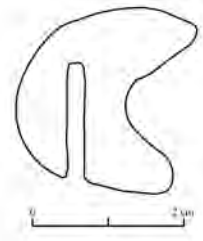
LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC CC-SPIL-12-7-3.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. cavis*.

10.a27)

LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC CC-SPIL-9-7-11.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. cavis*.

10.a31)

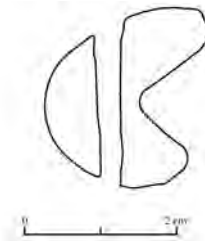
LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC CC-SPIL-12-7-5.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. cavis*.

10.a28)

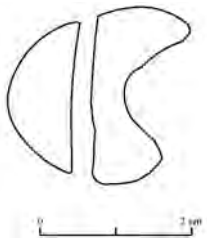
LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC CC-SPIL-30-6-14.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. cavis*.

10.a32)

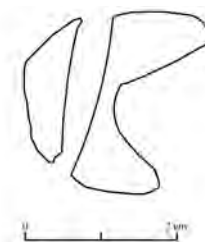
LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC CC-SPIL-22-9-8.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. cavis*.

10.a29)

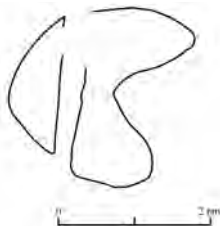
LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC CC-SPIL-22-9-10.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. cavis*.

10.a33)

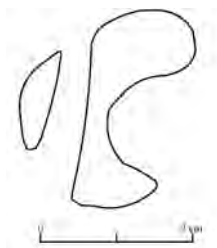
LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC CC-SPIL-12-7-8.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. cavis*.

10.a37)

LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC CC-SPIL-5-7-2.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. cavis*.

10.a34)

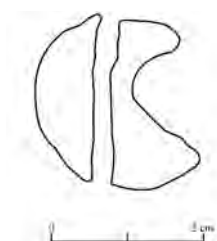
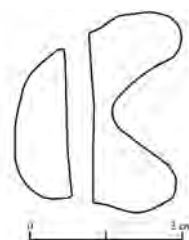
LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC CC-SPIL-30-6-7.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. cavis*.

10.a38)

LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC CC-SPIL-9-7-10.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. cavis*.

10.a35)

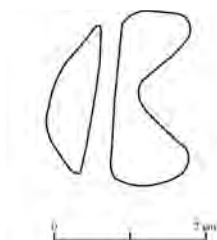
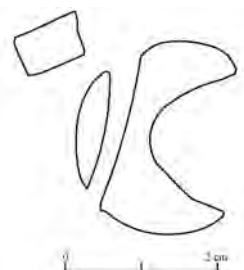
LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC CC-SPIL-30-6-13.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. cavis*.

10.a39)

LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC CC-SPIL-3-7-8.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. cavis*.

10.a36)

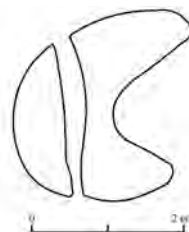
LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC CC-SPIL-30-6-15.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. cavis*.

10.a40)

LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC CC-SPIL-7-1-5.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. cavis*.

10.a41)

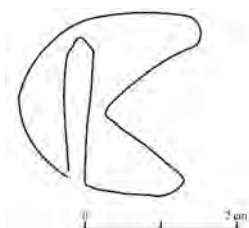
LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC CC-SPIL-5-7-10.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. cavis*.

10.a42)

LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC CC-SPIL-3-7-7.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. cavis*.

10.a43)

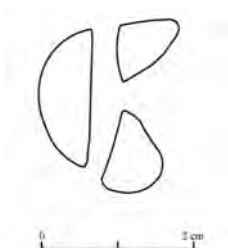
LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC CC-SPIL-5-7-6.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. cavis*.

10.a44)

LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC CC-SPIL-3-7-3.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. cavis*.

10.a45)

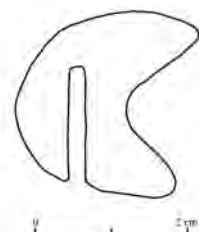
LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC CC-SPIL-12-7-2.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. cavis*.

10.a46)

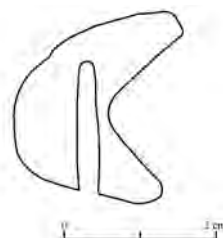
LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC CC-SPIL-5-7-9.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. cavis*.

10.a47)

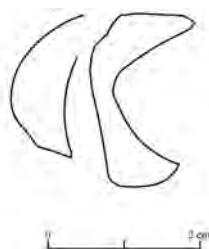
LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC CC-SPIL-5-7-14.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. cavis*.

10.a51)

LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC CC-SPIL-12-7-6.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. cavis*.

10.a48)

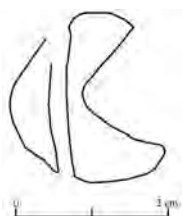
LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC CC-SPIL-9-7-16.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. cavis*.

10.a52)

LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC CC-SPIL-30-6-13.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. cavis*.

10.a49)

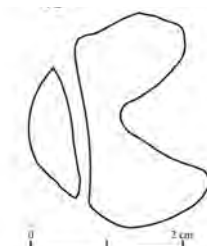
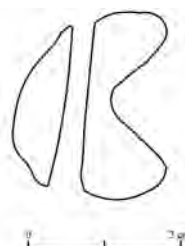
LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC CC-SPIL-5-7-12.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. cavis*.

10.a53)

LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC CC-SPIL-30-6-5.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. cavis*.

10.a50)

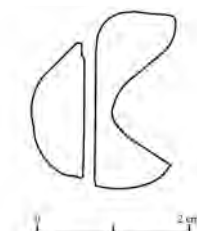
LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC CC-SPIL-9-7-1.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. cavis*.

10.a54)

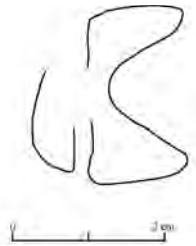
LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC CC-SPIL-30-6-8.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. cavis*.

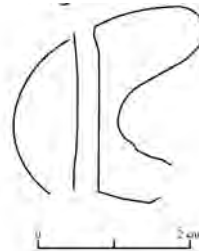

10.a58)

LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).
LC: MAC CC-SPIL-30-6-5.
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. cavis*.

10.a55)

LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).
LC: MAC CC-SPIL-12-7-11.
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. cavis*.

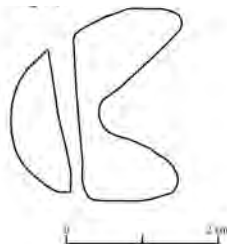
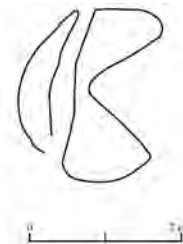

10.a59)

LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).
LC: MAC CC-SPIL-5-6-22.
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. cavis*.

10.a56)

LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).
LC: MAC CC-SPIL-6-6-10.
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. cavis*.

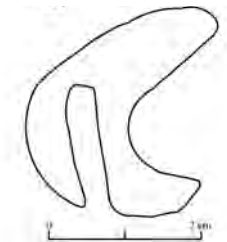

10.a60)

LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).
LC: MAC CC-SPIL-22-5-11.
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. cavis*.

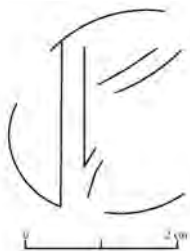
10.a57)

LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).
LC: MAC CC-SPIL-90-4-2.
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. cavis*.

10.a61)

LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.
Bibl.: Pascual, 1977, núm. 61.

10.a65)

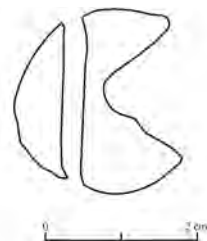
LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC CC-Torreó 7.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. cavis*.

10.a62)

LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC CC-LU-1.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. cavis*.

Bibl.: Pascual, 1991, núm. 256.1.

10.a66)

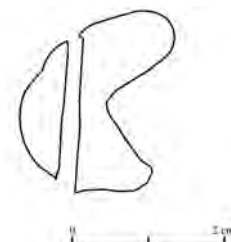
LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC CC-Torreó 8.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. cavis*.

10.a63)

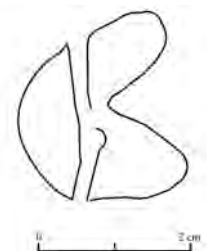
LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC CC-Torreó 5.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. cavis*.

10.a67)

LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. cavis*.

Bibl.: Pascual, 1977, núm. 60-2.

10.a64)

LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC CC-Torreó 6.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. cavis*.

10.b1)

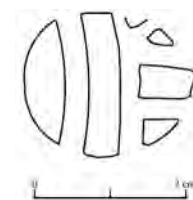
LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. cavis*.

Bibl.: Pascual, 1977, núm. 60-1.

10.c1)

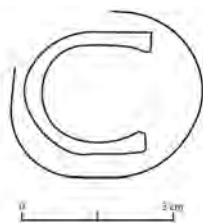
LT: Can Vendrell (Santa Eulàlia de Ronçana).

Pos.: *in pede*.

Dir.: *retro*.

Rel.: *litt. extantibus*.

Bibl.: Pascual, 1977, núm. 052-1.

10.c2)

LT: Can Vendrell (Santa Eulàlia de Ronçana).

Pos.: *in pede*.

Dir.: *retro*.

Rel.: *litt. extantibus*.

Bibl.: Pascual, 1977, núm. 052-2.

11. MCN

Ref.: Pascual, 1977, núm. 50; Pascual, 1991, núm. 138.1.

LP: Antic Institut Manolo Hugué i Mas Manolo (Caldes de Montbui).

Tip.: Dressel 3 o Pascual 1.

Lect.: M() C() N().

Com.: es tracta d'una de les marques més comunes del centre de la vil·la de Caldes de Montbui. D'una terrisseria que ocuparia el solar de l'Antic Institut Manolo Hugué fins als carrers de Balmes, Espartero i Buenos Aires. Encara que no es disposa de cap datació de la marca, se sap que alguns dels exemplars trobats en llocs de consum són en Dressel 3; per tant, d'època final d'August o inici de Tiberi. Pel que fa a la seva distribució, se n'ha trobat un exemplar a *Baetulo* (Comas, 1997, núm. 150), la qual cosa suggereix que era un dels ports de sortida de les àmfores d'aquesta marca. Se'n troben alguns exemplars a poblacions balears com Son Oliver (Felanitx), Cotaina (Alaior) i Algaiarens (Ciutadella). Les altres troballes es localitzen al sud de la *Gallia*, com a Narbona (Sánchez, 2015), Lattes i Bordeus, i fins i tot a la *Germania* inferior, a Kops Plateau (Berni, 2016, núm. 30).

Pel que fa a la interpretació del nom, resulta complicat només amb una inicial dels *tria nomina*. Dins de l'epigrafia local de Caldes, hi ha tres *gens*

amb noms que comencen amb C: *Caecili* (IRC, I, 42), *Cassii* (IRC, I, 39) i *Cornelii* (IRC, I, 38).

11.a1)

LT: Caldes de Montbui, carrer de Balmes.

LC: Thermalia (carrer de Balmes, núm. inv. 30) - Caldes 2.

Tip.: pivot mitjà.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

Bibl.: Pascual, 1977, núm. 34; Pascual, 1991, núm. 138.1.

Com.: segons Pascual, 1977, procedeix d'un enderroc trobat el 1957.¹

11.a2)

LT: Antic Institut Manolo Hugué (Caldes de Montbui).

LC: Thermalia (Antic Institut Manolo Hugué, u. e. 1027, dib. 13, làm. XII) - Caldes 12.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

11.a3)

LT: Antic Institut Manolo Hugué (Caldes de Montbui).

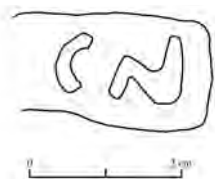
LC: Thermalia (Antic Institut Manolo Hugué, u. e. 1035, dib. 10, làm. XIX) - Caldes 13.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

1. El mateix autor parla d'una vintena de marques, però no consta que es disposessin mai al Museu Thermalia.

11.a4)

LT: Antic Institut Manolo Hugué (Caldes de Montbui).

LC: Thermalia (Antic Institut Manolo Hugué, u. e. 1035, dib. 11, làm. XIX) - Caldes 14.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

11.a5)

LT: Antic Institut Manolo Hugué (Caldes de Montbui).

LC: Thermalia (Antic Institut Manolo Hugué, u. e. 1022, dib. 4, làm. XXII) - Caldes 15.

Tip.: pivot mitjà.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

Com.: aquesta marca presenta un segon caràcter, una mica diferent, que no sembla una C.

11.a6)

LT: Antic Institut Manolo Hugué (Caldes de Montbui).

LC: Thermalia (Antic Institut Manolo Hugué, u. e. 1168, dib. 7, làm. VIII) - Caldes 19.

Tip.: pivot mitjà.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

11.a7)

LT: Mas Manolo (Caldes de Montbui).

LC: Thermalia (Mas Manolo, u. e. 1529, fig. 97, làm. XIX) - Caldes 46.

Tip.: pivot mitjà.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

12. LCP

Ref.: Pascual, 1977, núm. 55; Pascual, 1991, núm. 119.

LP: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

Tip.: Dressel 2.

Dat.: L'Île-Rousse, ca. 50 dC (per comparació amb Grand-Rouveau i Cavallo 1) (Corsi-Sciallano i Liou, 1985, p. 112).

Lect.: *L(ucius) C(ornelius?) P(r?)*.

Com.: es tracta d'un segell que segurament forma part de la família de marques de la *gens Cornelia*, estudiats ja fa uns anys amb motiu de la troballa d'una marca a Mataró en el *Cardus Maximus* amb el *tria nomina* L() COR() PR() (Cerdà Mellado *et al.*, 1998; Berni *et al.*, 1998). Com que és una producció de la terrisseria de Can Cabot i s'associa a altres marques de la família *Cornelia* en el taller, se suposa que aquesta *gens* era propietària de la *figlina* o bé d'una propietat veïna.

En concret la marca LCP s'ha documentat en el Museu Episcopal de Vic, encara que no se'n coneix la procedència (Berni, 1996). Un altre exemplar s'ha documentat a L'Île-Rousse (Corsi-Sciallano i Liou, 1985, p. 112), i ens proporciona una datació aproximada de la meitat del segle I dC. Darrerament, s'ha documentat un altre exemplar

de LCP en el port del Monte Testaccio a Roma (Contino *et al.*, 2013).

A més de la interpretació com una marca de la gens *Cornelia* per la similitud amb la marca L() COR() PR(), existeix una altra interpretació. La C podria designar *Caecilia*, ja que hi ha una altra gens com la *Caecilia* que també té vinculació amb el municipi d'*Aquae Calidae* (Caldes de Montbui).

12.a1)

LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

Pos.: *in pede*.

Dir.: *retro*.

Rel.: *litt. extantibus*.

Bibl.: Pascual, 1977, núm. 55-1; Pascual, 1991, núm. 151.1.

12.a2)

LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

Bibl.: Pascual, 1977, núm. 55-2; Pascual, 1991, núm. 151.2.

12.a3)

LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

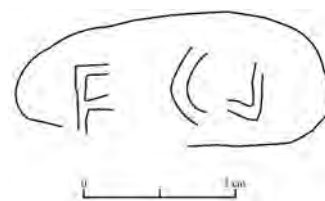
LC: MAC CC-LCP-1.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

Com.: lectura difícil, mal estat de conservació.

12.a4)

LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

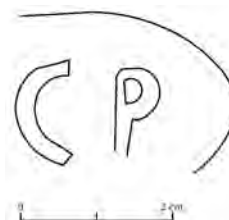
LC: MAC CC-LCP-2.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

Com.: lectura difícil.

13. [-?]MCSA

Ref.: Pascual, 1977, núm. 43.

LP: Can Carerac (proximitat a Caldes de Montbui).

Tip.: Dressel 2-4 o Pascual 1.

Lect.: [-?]M() C() SA().

Com.: es tracta d'una altra marca que Pascual (1977) havia llegit d'una manera diferent. Ell havia proposat LMOSA, però no sembla correspondre al nostre dibuix. La primera lletra no s'identifica, la segona està d'acord amb la M i la tercera també genera discrepàncies entre O i C.

13.a1)

LT: Carerac (Caldes de Montbui).

LC: Thermalia (Material vitrina del Museu) - Caldes 63.

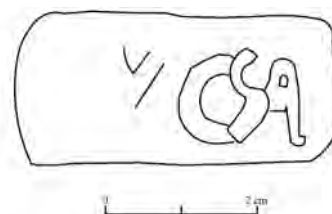
Tip.: pivot mitjà.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

Bibl.: Pascual, 1977, núm. 52 i 43.

14. CAT

Nova marca.

LP: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

Dat.: Can Feu, 1a fase (10 aC - 15 dC).

Tip.: Pascual 1.

Lect.: CAT(ulli).

14.a1)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

LC: MHS CF-E8-4548.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

14.a2)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

LC: MHS CF-E8-107.

Tip.: pasta clara.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

14.a3)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

LC: MHS CF-E1-1965.

Tip.: pasta clara.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

Com.: és una marca escassament difosa, i que a hores d'ara només coneixem pels exemplars de Can Feu sobre àmfores Pascual 1 de pasta ceràmica clara. Sobre la lectura, la marca s'ha interpretat com l'arrel d'un nom servil Cat(ulli), si bé hi ha altres possibilitats, com *Cationis*, *Catonius*, etc. S'ha trobat una inscripció a Artés (IRC, I, 26) amb un personatge femení anomenat *Porcia Catulla*.

Altres exemples a Catalunya es troben al municipi d'Aeso (Isona) (IRC, II, 030, 041, 046) (Fàbre et al., 1985).

15. CE

Ref.: Pascual, 1991, núm. 45.1.

LP: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

Dat.: Can Feu, 1a fase (10 aC - 15 dC).

La Chrétienne: 1-20 dC (Dressel 3) (Santamaria, 1984; Corsi-Sciallano i Liou, 1985, 18, 44).

Cours du Chapeau Rouge (Bordeus): 1-25 dC; 20-40 dC (Pascual 1) (Berthault, 2009).

Lect.: CE().

Com.: és una de les marques més comunes produïdes a Can Feu, fins ara en un total de 23 exemplars, amb una pasta de color clar que coincideix en la primera fase de producció de la terrisseria (10 aC - 15 dC) amb una única excepció de pasta vermella. També es troba un altre exemplar de CE a la Salut, però segurament prové de Can Feu. En una de les marques de Can Feu s'associa a la marca ACVT (vegeu el núm. 5). Una altra combinació es documenta a La Chrétienne amb la marca PRI, que sabem que es produeix a Can Collet (Pascual, 1977, núm. 28) i a Sant Vicenç dels Horts (Berni i Carreras, 2013, núm. 97).

Totes les marques de Can Feu es troben en cartel·les rodones, que només s'han documentat a La Chrétienne, Cours du Chapeau Rouge (Bordeus) i la Salut en les dues tipologies amfòriques clàssiques: Pascual 1 i Dressel 2-4.

Pel que fa a la lectura del nom, hi ha diferents possibilitats, entre les quals destaquen *Celer* (IRC, I, 88; IRB, 64) a Can Modolell o *Cecilianus* en una inscripció a *Egara* (IRC, I, 78).

15.a1)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

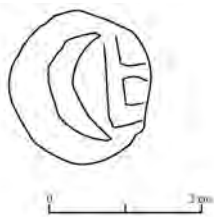
LC: MHS CF-D-12752. Sector D, u. e. 66.

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta clara).

Pos.: *in pede*.

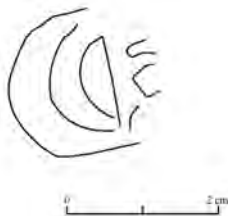
Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

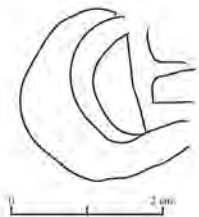
15.a2)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
LC: MHS CF-D-12753.
Tip.: Pascual 1 o Dressel 3 (pasta clara).
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.

15.a3)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
LC: MHS CF-D-12751.
Tip.: Pascual 1 o Dressel 3 (pasta clara).
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.

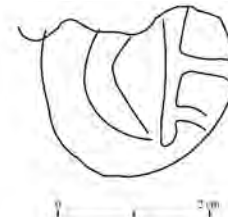
15.a4)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
LC: MHS CF-D-12754.
Tip.: Pascual 1 o Dressel 3 (pasta clara).
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.

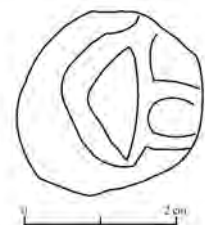
15.a5)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
LC: MHS CF-D-1825.
Tip.: Pascual 1 o Dressel 3 (pasta vermella),
passada de cocció.
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.

15.a6)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
LC: MHS CF-D-865.
Tip.: Pascual 1 o Dressel 3 (pasta clara).
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.

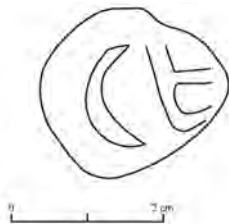
15.a7)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
LC: MHS CF-D-864.
Tip.: Pascual 1 o Dressel 3 (pasta clara).
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.

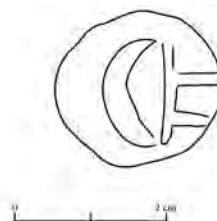
15.a8)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
LC: MHS CF-E8-1325.
Tip.: Pascual 1 o Dressel 3 (pasta clara).
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.

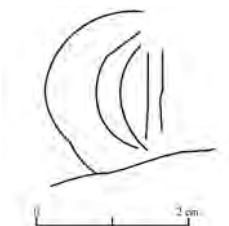
15.a12)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
LC: MHS CF-E8-3007.
Tip.: Pascual 1 o Dressel 3 (pasta clara).
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.

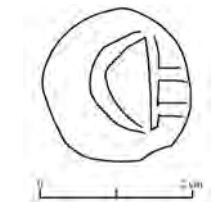
15.a9)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
LC: MHS CF-D-43918.
Tip.: Pascual 1 o Dressel 3 (pasta clara).
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.

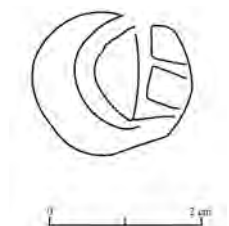
15.a13)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
LC: MHS CF-E1-1956.
Tip.: Pascual 1 o Dressel 3 (pasta clara).
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.

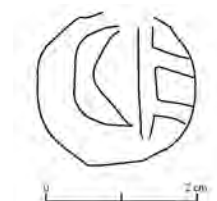
15.a10)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
LC: MHS CF-D-21663.
Tip.: Pascual 1 o Dressel 3 (pasta clara).
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.

15.a14)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
LC: MHS CF-D-27887.
Tip.: Pascual 1 o Dressel 3 (pasta clara).
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.

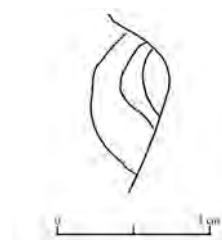

15.a11)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
LC: MHS CF-E1-2008.
Tip.: Pascual 1 o Dressel 3 (pasta clara).
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.

15.a15)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
LC: MHS CF-D-27888.
Tip.: Pascual 1 o Dressel 3 (pasta clara).
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.

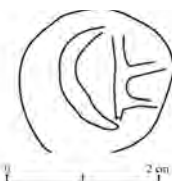
15.a19)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
LC: MHS CF-D-9370.
Tip.: Pascual 1 o Dressel 3 (pasta vermella).
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.

15.a16)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
LC: MHS CF-D-27889.
Tip.: Pascual 1 o Dressel 3 (pasta clara).
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.

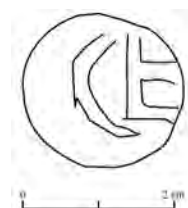

15.a20)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
LC: MHS CF-D-22-1826.
Tip.: Pascual 1 o Dressel 3 (pasta clara).
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.

15.a17)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
LC: MHS CF-D-36344.
Tip.: Pascual 1 o Dressel 3 (pasta clara).
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.

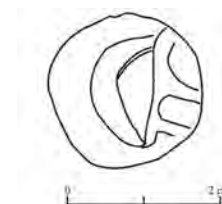

15.a21)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
LC: MHS CF-E8/2-2091.
Tip.: Pascual 1 o Dressel 3 (pasta clara).
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.

15.a22)

LT: la Salut (Sabadell).
LC: MHS 10194, LSL 693-41.
Pos.: *in pede*.
Rel.: *litt. extantibus*.

15.a18)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
LC: MHS CF-D-36345.
Tip.: Pascual 1 o Dressel 3 (pasta clara).
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.

Com.: la marca trobada a la Salut presenta les mateixes característiques formals (variant *a*) i de pasta ceràmica que la resta de marques de Can Feu. Presumiblement, és un producte adquirit del taller de Can Feu.

15.b1) ACVT/CE

LC: MHS CF-E-8-2093.

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

16. CORIN

Ref.: marca inclosa dins del grup CHR (Pascual, 1991, núm. 49.3).

LP: Mas Manolo (Caldes de Montbui).

Tip.: Dressel 2-4 o Pascual 1.

Estr.: (CORIN).

Lect.: CORIN(*thus*).

Com.: la marca és una lligadura complexa que s'ha pogut llegir com a CIR o CRI, però que té una continuïtat al final de la R, en el que sembla que seria una N. No hi ha paral·lels per a un nom CIRN o CRIN, la qual cosa fa pensar que la C i la R estan delimitant una altra vocal, en aquest cas una O. CORIN es pot entendre com un nom servil abreujat, *corinthus*, del qual tenim exemples en l'epigrafia propera, i més concretament, en un llibert de la gens *Domitia*, *Lucius Domitius Corinthus* (IRC, IV, 157) (Fabre *et al.*, 1997).

La inscripció de *Lucius Domitius Corinthus* (IRC, IV, 157) resulta interessant perquè el seu *cognomen* no és gaire comú a Catalunya, i segurament fa referència al seu origen. També cal destacar que la inscripció data de la segona meitat del segle I dC o principis del segle II dC, una cronologia que pot coincidir amb el personatge de la marca.

Encara que no apareix el nom del patró de *Lucius Domitius Corinthus* (IRC, IV, 157), segurament era un *Lucius Domitius* i el més versem-

blant és *Lucius Domitius Maternus* (IRC, IV, 60), amb un fill que es diu *Caius* i que indica que és *Acucensi*, o sigui originari d'un lloc amb aigües termals com potser *Aquae Calidae* (Caldes de Montbui).² En una altra localitat del Vallès, Rubí, es troba una altra inscripció d'un tal *Domitius Macri* (IRC, I, 54) (Fabre *et al.*, 1984).

Potser CORIN(*thus*) és el nom servil del personatge que posteriorment serà manumès i adquirirà el nom de *Lucius Domitius Corinthus* (IRC, IV, 157). Aquesta marca es troba també a Empúries (Pascual, 1991, núm. 49.3, làm. VI/115); a Badalona, llegida com a CR (Comas, 1997, núm. 186), i també a Can Rodon (Cabrera de Mar), llegida com a CR (Martín Oliveras, 2015).

16.a1)

LT: Mas Manolo (Caldes de Montbui).

LC: Thermalia (Mas Manolo, u. e. 1006, fig. 8, làm. 1) - Caldes 25.

Tip.: pivot petit.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

16.a2)

LT: Mas Manolo (Caldes de Montbui).

LC: Thermalia (Mas Manolo, u. e. 1006, fig. 9, làm. 1) - Caldes 44.

Tip.: pivot petit.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

2. Anteriorment s'havia proposat *Aquae Tarbellicae* o *Aquae Sextiae* (Fabre *et al.*, 1997, núm. 135).

16.a3)

LT: Mas Manolo (Caldes de Montbui).

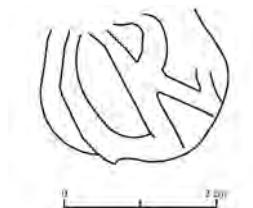
LC: Thermalia (Mas Manolo, u. e. 1406, fig. 39, làm. 8) - Caldes 39.

Tip.: pivot petit.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

16.a4)

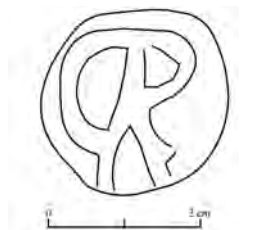
LT: Mas Manolo (Caldes de Montbui).

LC: Thermalia (Mas Manolo, u. e. 1026, fig. 83, làm. 16) - Caldes 26.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

16.a5)

LT: Mas Manolo (Caldes de Montbui).

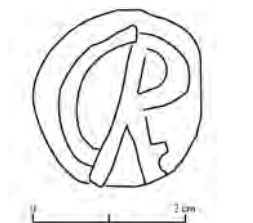
LC: Thermalia (Mas Manolo, núm. inv. 64) - Caldes 53.

Tip.: pivot petit.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

16.a6)

LT: Mas Manolo (Caldes de Montbui).

LC: Thermalia (Mas Manolo, u. e. 2045, fig. 10, làm. 21) - Caldes 48.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

17. COR

Ref.: Pascual, 1977, núm. 59; Pascual, 1991, núm. 62.1.

LP: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4.

Dat.: atès que es troba en Pascual 1 i Dressel 2-4, segurament es tracta d'un segell anterior a la versió LCP, de la primera meitat del segle I aC.

Lect.: COR(*nelii*).

Com.: una altra de les marques de la gens *Cornelia* (Berni *et al.*, 1998), segurament anterior al segell LCP perquè es troba tant en Pascual 1 com en Dressel 2-4. A més dels dos exemplars trobats a la terrisseria de Can Cabot, s'ha documentat en diversos jaciments fora de la *Tarraconensis*.

L'exemple més clar és el de l'Anse de Montfort (Narbona) a sobre d'una Pascual 1 (ANTE-AS, 1995); un altre és una marca documentada a l'Hortis Torlonia (Roma) (Dressel, 1899), que per la forma de la cartel·la sembla identificar una àmfora tarraconense.

17.a1)

LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC CC-COR-1.

Tip.: Pascual 1.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

Bibl.: Pascual, 1977, núm. 59; Pascual, 1991, núm. 62.1.

17.b1)

LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

Pos.: *in pede*.Dir.: *retro*.Rel.: *litt. extantibus*.

Bibl.: Pascual, 1977, núm. 59.

Com.: és una marca de difícil lectura, que s'ha llegit com a COR, però sembla que té algun altre caràcter al final, potser una O.

18. LCORPR

Ref.: Pascual, 1977, núm. 56; Pascual, 1991, núm. 119.

LP: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

Tip.: Dressel 2.

Dat. tipologia: pivot llarg flavi.

Lect.: L(*uci*) COR(*orneli*) PR().

Com.: la darrera variant que es pot vincular a la gens *Cornelia*, i que té la forma més desenvolupada dels *tria nomina* L(*uci*) COR(*ornelius*) PR(). Sembla que es tracta de la variant més moderna, per la tipologia més allargada del seu pivot.

Sembla evident que es tracta d'una producció de Can Cabot, de la qual només tenim altres exemplars al *Cardus Maximus* de Mataró (Cerdà Mellado *et al.*, 1998) i al Museu Comarcal de la Conca de Barberà, a Montblanc (sense procedència coneguda) (Berni *et al.*, 1998). Finalment, l'exemplar de Can Cabot està associat segurament a un nom servil, ER(os), que es pot vincular a l'altra sèrie de marques de la gens *Cornelia* (QCORNER) vinculades a noms servils com *Eros* i *Fuscus*. Aquesta marca és una possible producció de la zona occidental de Tàrraco. Aquesta variant és també tardana —de l'època flàvia (derelicta de Marina di Fiori i plaça del Rei)— i té dues versions amb *Eros* (Barcelona i Sax-Villena) i dues més amb *Fuscus* (Riba-roja i Marina di Fiori) (Berni *et al.*, 1998, núm. 117; Berni i Carerras, 2001).

18.a1)

LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

Tip.: Dressel 2.

Pos.: *in pede*.Dir.: *retro*.Rel.: *litt. extantibus*.Lect.: L(*uci*) C(*ornelius*) PR() ER(*os*?).

Bibl.: Pascual, 1977, núm. 56.

Com.: aquesta variant amb el nom servil ER(*os*) pot vincular la marca LCORPR al segell QCNER, que malauradament no s'ha trobat a Can Cabot però podria ser una altra de les marques d'aquesta terrisseria o de les properes del territori de *Lauro*.

19. MCOS o MCOR

Nova marca.

LP: la Salut (Sabadell).

Tip.: tarraconense 1 o Dressel 1B (Laietània).

Lect.: M() COS() o M() COR(*neli*).

Bibl.: Casas, 1987, fig. 9.05.196; Revilla, 1995a, núm. 210-212.

Com.: hi ha una inscripció a *Barcino* en què es combinen dos gentilicis que podrien ser la lectura de la marca. Seria la *Cornelia Cosme* (IRC, IV, 156) (Fabre *et al.*, 1997, núm. 156), si bé s'ha datat des de mitjans del segle II dC i el segle III dC, data massa tardana per a la tipologia amfòrica de la tarraconense 1.

19.a1)

LT: la Salut (Sabadell).

LC: MHS L.S.694.

Pos.: *in labro*.

Estr.: MCO(S?).

Com.: es tracta de la primera producció d'àmfores de la terrisseria de la Salut amb presència de Dressel 1B. En la vora d'un dels exemplars complets apareix aquesta marca, la darrera lletra de la qual pot generar confusions. Identificada com a MCOS per Casas (1987) i Revilla (1995a), l'altra possibilitat és que es tractés d'una R. El *nomen Cornelius* és ben present al Vallès (IRC, I, 37) i també a la ciutat de *Barcino* (IRC, IV, 58, 59, 60, 79, 126, 137, 150, 152, 153, 154, 155, 156, 221, 232), i seria la lectura d'acord amb l'epigrafia monumental. Ara bé, la lletra del segell sembla més una S.

20. LDC

Ref.: Pascual, 1977, núm. 38.

LP: Caldes de Montbui. La pasta ceràmica coincideix amb les pastes d'àmfores de les terrisseries locals.

Tip.: Dressel 2-4 o Pascual 1.

Lect.: L() D() C().

Com.: resulta estrany que aquesta marca, documentada per Pascual el 1977, no aparegui en el seu catàleg de 1991 (Pascual, 1991). Per contra, hi apareix una marca LAC (Pascual, 1991, núm. 118.1) que no s'ha trobat al Museu Thermalia.

Si amb la marca CORIN feiem esment de la inscripció del llibert *Lucius Domitius Corinthus* (IRC, IV, 157), els *tria nomina* d'aquesta marca coincideix exactament amb les inicials del personatge. Només tenim un exemplar d'aquest segell, per la qual cosa és difícil establir aquesta relació directa entre el personatge i les inicials.

20.a1)

LT: proximitat a Caldes de Montbui.

LC: Thermalia (Material vitrina del Museu - proximitat a Caldes de Montbui, 1997, núm. 38) - Caldes 66.

Tip.: pivot gran.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

Bibl.: Pascual, 1977, núm. 38.

21. DO?

Ref.: Pascual, 1977, núm. 36c i 37; Pascual, 1991, núm. 188.3.

LP: Mas Manolo (Caldes de Montbui) per l'associació amb la marca PTE.

Tip.: Dressel 2 o Pascual 1.

Dat.: per associació amb la marca PTE, seria *Portus Ilicitanus*, 14-54 dC; Badalona, 14-37 dC i ca. 50 dC; Cavallo 1, 25-50 dC; L'Île-Rousse, ca. 50 dC.

Lect.: DO().

Com.: es tracta d'una marca de difícil lectura; per alguns, DV o DO, o fins i tot DD. S'hauria de posar en relació amb tot un conjunt de segells que tenen D com a *praenomen* o *nomen*. Podria tractar-se del *nomen Domitio* —una *gens* força coneguda a la colònia de *Barcino* (IRC, IV, 60, 71, 157, 158) (Fabre *et al.*, 1997).

21.a1)

LT: proximitat a Caldes de Montbui.

LC: Thermalia (Material vitrina del Museu - proximitat a Caldes de Montbui, 1997, núm. 36c i 37) - Caldes 84.

Tip.: pivot mitjà.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

Lect.: P() T() E() + DO().

Bibl.: Pascual, 1977, núm. 36c i 37; Pascual, 1991, núm. 188.3, lám. XXII/425.

Com.: resulta interessant la combinació de les marques DO i PTE, que segurament indica dos personatges amb funcions diverses en la terrisseria.

21.b1)

LT: Mas Manolo.

LC: Thermalia (Mas Manolo, u. e. 4012) - Caldes 50.

Tip.: pivot mitjà.

Pos.: *in pede*.Dir.: *directa*.Rel.: *litt. extantibus*.

Lect.: DO().

22. LE?

Marca inèdita.

LP: local.

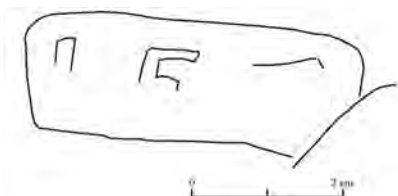
Tip.: recorda un llavi de tarraconense 1 o Lamboglia 2 local però de diàmetre molt petit. Pasta tarraconense.

Lect.: L() E().

22.a1) LT: Can Suari (Llinars del Vallès).

LC: MGranollers (CS-04-2004-81).

Dat.: sitja de mitjans del segle II aC.

Pos.: *in labro*.Rel.: *litt. extantibus*.Dir.: *directa*.

Com.: l'àmfora on es trobava aquesta marca va ser classificada com a Lamboglia 2, si bé la boca té un diàmetre més petit i la pasta ceràmica és clarament local. Podria tractar-se d'un envàs més petit de pasta local amb un llavi que recorda la Lamboglia 2 o la tarraconense 1 (López Mullor i Martín, 2008, núm. 43-54).

La lectura de la marca no és gaire clara; s'hi pot identificar un pal que segurament representa una L i una segona lletra que podria llegir-se com una E o una F.

23. FAV

Ref.: Berni i Carreras, 2013, núm. 56.

LP: Vila Vella (Sant Boi de Llobregat).

Tip.: Dressel 2-4 o Pascual 1.

Dat.: La Chrétienne C, 15-20 dC.

Lect.: FAV(*stinis*), FAV(*entini*), FAV(*sti*) o FAV(*stuli*).

Com.: es tracta d'una marca que sembla procedir del Baix Llobregat, i més concretament, de la terrisseria de Vila Vella, a Sant Boi (Berni i Carreras, 2013, núm. 56). La pasta dels exemplars documentats a Caldes ja suggereix que no es tracta de produccions locals.

L'única cronologia de què es disposa és la del derelict de La Chrétienne H, en què la marca es troba a sobre d'una Dressel 2-4, juntament amb la marca FE (Corsi-Sciallano i Liou, 1985, 82, núm. 26).

23.a1)

LT: Mas Manolo (Caldes de Montbui)

LC: Thermalia (Mas Manolo, u. e. 1010, fig. 14, làm. 3) - Caldes 27.

Pos.: *in pede*.Dir.: *directa*.Rel.: *litt. extantibus*.

Com.: la pasta ceràmica de la marca ...]AV sembla forana, segurament del Baix Llobregat.

23.a2)

LT: Mas Manolo (Caldes de Montbui).

LC: Thermalia (Mas Manolo, u. e. 1035, fig. 44, làm. 9) - Caldes 41.

Pos.: *in pede*.Dir.: *directa*.Rel.: *litt. extantibus*.

Com.: tant *Faustinus*, *Faventinus* i *Faustus* com *Faustulus* són antropònims populars a la La-

ietània, i més concretament, a la colònia de *Barcino* (IRC, IV, 222 i 224: *gens Faventina*; 138, 236, 250, 261: *gens Faustina*; 152: *Faustus*; 152: *Faustulus*) (Fabre *et al.*, 2002).

24. FI

Ref.: Pascual, 1991, núm. 70.

LP: Can Collet (Llinars del Vallès).

Tip.: Dressel 2.

Dat. tipologia: pivot flavi. Dramont B, *ca.* 1-14 dC (Corsi-Sciallano i Liou, 1985).

Lect.: FI ().

Bibl.: Corsi-Sciallano i Liou, 1985; Pascual, 1991; Jàrrega i Clariana, 2013.

24.a1)

LT: Can Collet (Llinars del Vallès).

LC: Magatzem de Llinars (CC-3).

Dat. tipologia: pivot flavi.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

Tip.: pivot llarg tardà flavi.

Bibl.: Jàrrega i Clariana, 2013.

Com.: a més de la marca trobada a Can Collet, hi ha un altre exemplar en cartel·la rodona trobat al derelict de Dramont B, amb una datació *ca.* 1-14 dC però no en una àmfora Dressel 2 (Corsi-Sciallano i Liou, 1985). Pel que fa a la lectura de la marca, hi ha un gran nombre de *cognomina* de *Barcino* que comencen per FI, com *Fiale* (IRC, IV, 160), *Fida* (IRC, IV, 183, 242), *Fidelis* (IRC, IV, 242), *Fidentina* (IRC, IV, 80), *Filete* (IRC, IV, 204) i *Firmanus* (IRC, IV, 50 i 161) (Fabre *et al.*, 2002).

25. H

Ref.: Pascual, 1991, núm. 101.

LP: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

Dat.: Can Feu, 1a fase (10 aC - 15 dC); Saintés, August (Laurenceau, 1988); Cours du Chapeau Rouge (Bordeus), 10 aC - 10 dC; Badalona, 50-0 aC (Comas, 1997, núm. 27).

Lect.: H ().

Com.: la marca H sembla que es produeix a diversos tallers, alguns d'ells al Vallès, com Can Feu i la Salut, i d'altres a Badalona. La possibilitat de discriminar cada marca del seu taller s'ha de fer a través de les característiques formals de la marca (lletra, cartel·la) i sobretot tenint en compte les pastes ceràmiques.

25.a1)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

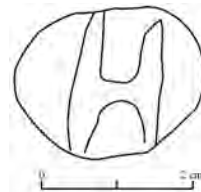
LC: MHS CF-D-12748. Sector D, u. e. 66.

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta clara).

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

25.a2)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

LC: MHS CF-D-12750. Sector D, u. e. 66.

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta clara).

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

25.a3)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

LC: MHS CF-D-1832. Sector D, u. e. 22.

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta clara).

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

25.a4)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

LC: MHS CF-D-15616. Sector D, estr. 29, u.

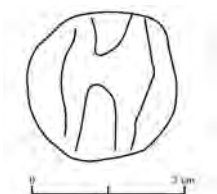
e. 73.

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta clara).

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

25.a5)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

LC: MHS CF-D-868. Sector D, u. e. sup.

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta clara).

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

25.a6)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

LC: MHS CF-D-867. Sector D, u. e. sup.

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta clara).

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

25.a7)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

LC: MHS CF-D-866.

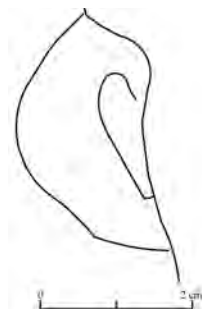
Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta clara).

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

Estr.: H?

25.a8)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

LC: MHS CF-D-20630. Sector D, u. e. 92.

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta clara).

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

25.a9)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

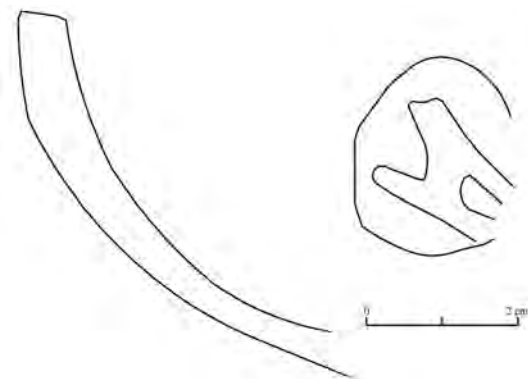
LC: MHS CF-E8-2094.

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4.

Pos.: *in pede*.

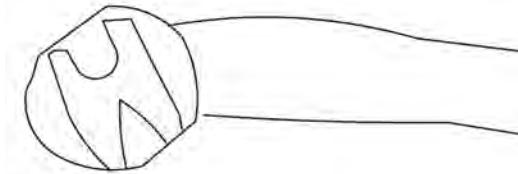
Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

25.a10)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
LC: MHS CF-E-14-407.
Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta clara).
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.

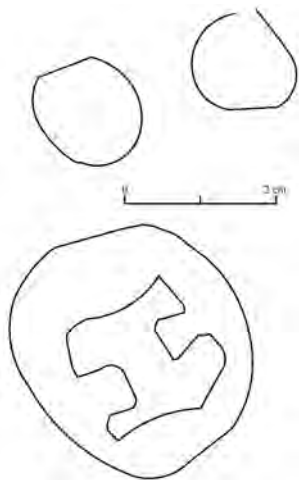
25.a13)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
LC: MHS CF-E1-1955.
Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta clara).
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.

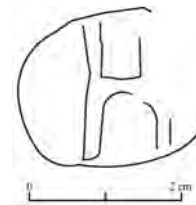
25.a11)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
LC: MHS CF-E8-3335.
Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4.
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.

25.a14)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
LC: MHS CF-D-14492.
Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta clara).
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.

25.a12)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
LC: MHS CF-E8-4026.
Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta clara).
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.

25.a15)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
LC: MHS CF-D-15608.
Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta clara).
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.

25.a16)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
 LC: MHS CF-D-15617.
 Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta clara).
 Pos.: *in pede*.
 Dir.: *directa*.
 Rel.: *litt. extantibus*.

25.a17)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
 LC: MHS CF-E1-1964.
 Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta clara).
 Pos.: *in pede*.
 Dir.: *directa*.
 Rel.: *litt. extantibus*.

25.a18)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
 LC: MHS CF-E14-407.
 Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta clara).
 Pos.: *in pede*.
 Dir.: *directa*.
 Rel.: *litt. extantibus*.

25.a19)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
 LC: MHS CF-F2-2-1287.
 Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta clara).
 Pos.: *in pede*.
 Dir.: *directa*.
 Rel.: *litt. extantibus*.

25.a20)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
 LC: MHS CF-E1-2-1858.
 Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta vermella).
 Pos.: *in pede*.
 Dir.: *directa*.
 Rel.: *litt. extantibus*.

25.a21)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
 LC: MHS CF-D54-6657.
 Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta vermella).
 Pos.: *in pede*.
 Dir.: *directa*.
 Rel.: *litt. extantibus*.

25.a22)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
 LC: MHS CF-D29-74-17057.
 Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta clara).
 Pos.: *in pede*.
 Dir.: *directa*.
 Rel.: *litt. extantibus*.

25.a23)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
 LC: MHS CF-D24-95-21664.
 Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta clara).
 Pos.: *in pede*.
 Dir.: *directa*.
 Rel.: *litt. extantibus*.

25.b1)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
 LC: MHS CF-E1-1852.
 Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta vermella).
 Pos.: *in pede*.
 Dir.: *directa*.
 Rel.: *litt. extantibus*.
 Com.: és un dels exemplars de cartel·la rectangular i amb pasta vermella, l'excepció dins del conjunt.

Com.: les marques H de Can Feu es troben en cartel·la circular en el pivot de les àmfores que són preferentment de pasta clara, només amb tres excepcions de pasta vermella. L'únic exemplar de pasta vermella que ha pogut veure l'autor presenta una cartel·la rectangular (25.b1); els altres dos no s'han trobat.

La marca H s'ha trobat a la terrisseria de Can Feu i potser la de la Salut i, també, al jaciment badaloní d'Illa Fradera amb una pasta ceràmica que

sembla coincidir amb les marques documentades al derelict de Cap de Vol (Comas i Martínez, 2015).

A causa d'aquesta coincidència de marques resulta difícil reconèixer la distribució de les produccions de cadascun dels tallers. A hores d'ara es coneixen exemples de marques H amb cartel·la circular a Saintes (Pascual 1), Port-la-Nautique (2) - Pascual 1, Anterive? - Pascual 1, Els Ullastres (1) - Pascual 1, Cours de Chapeau Rouge - Bordes (1) - Pascual 1, Malard - Narbona (2) - Pascual 1, Badalona (3) - Pascual 1 i Cap de Vol (1) - Pascual 1.

26. H

Nova marca.

LP: la Salut (Sabadell).

Tip.: desconeguda (pivot petit - Pascual 1?).

Lect.: H() (*litt. cavis*).

Bibl.: Casas, 1987, fig. 9.09.514; Revilla, 1995a, núm. 210-212; Martínez Ferreras, 2014, núm. 97.

26.a1)

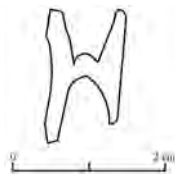
LT: la Salut (Sabadell).

LC: MHS 10185, LSL 152.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. cavis*.

Com.: Casas (1987) havia identificat la marca com un grafit, que després ja va ser inclòs com a segell per Revilla (1995a, núm. 210-212). Martínez Ferreras (2014, núm. 106) va fer anàlisi de DRX de la marca i la va relacionar amb una primera producció d'àmfores Dressel 1 de la Citerior de la Salut i la marca AMANDI (SAL-1).

27. HE

LP: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

Dat.: Can Feu, 2a fase (julioclàudia).

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4.

Lect.: HE().

Com.: homonímia de marques HE (Dressel 1B) i producció al taller d'Oliva (Márquez i Molina, 2005). Hi ha un bon nombre de noms servils

HE, com *Hermippus* (IRC, I, 30), *Heuresis* (IRC, I, 28), *Hedistus* (IRC, IV, 113), *Hellenicus* (IRC, IV, 186), *Hermes* (IRC, IV, 66), *Hermetianus* (IRC, IV, 129), *Hestricata* (IRC, IV, 224), *Heraclida* (IRC, V, 14) o *HELE* (IRC, V, 108) en una marca de Can Tintorer en Dressel 2-4 (Berni i Carreras, 2013, núm. 64)

27.a1)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

LC: MHS CF-E-8-1899.

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

27.a2)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

LC: MHS CF-E-1-1980.

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta vermella).

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

27.a3)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

LC: MHS CF-E-1-1981.

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta vermella).

Pos.: *in pede*.

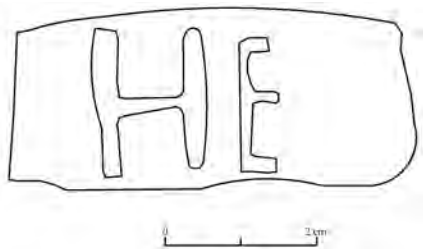
Dir.: *retro*.

Rel.: *litt. extantibus*.

27.a4)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
 LC: MHS CF-E1-2012.
 Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta vermella).
 Pos.: *in pede*.
 Dir.: *directa*.
 Rel.: *litt. extantibus*.

27.a5)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
 LC: MHS CF-D-6077.
 Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4.
 Pos.: *in pede*.
 Dir.: *directa*.
 Rel.: *litt. extantibus*.

27.a6)

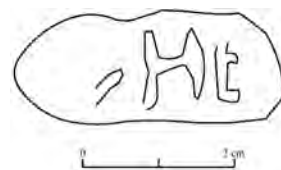
LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
 LC: MHS CF-E-1-2-1981.
 Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta vermella).
 Pos.: *in pede*.
 Dir.: *directa*.
 Rel.: *litt. extantibus*.

27.a7)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
 LC: MHS CF-E-1-2-1979.
 Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta vermella).
 Pos.: *in pede*.
 Dir.: *directa*.
 Rel.: *litt. extantibus*.

27.b1)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
 LC: MHS CF-E-1-1258.
 Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4.
 Pos.: *in pede*.
 Dir.: *directa*.
 Rel.: *litt. extantibus*.
 Estr.: ?HE.

28. PHEIDI

LP: desconegut.
 Tip.: tarraconense 1.
 Lect.: P HEID(i).
 Bibl.: Berni *et al.*, 2013.

28.a1)

LT: Vinyes de Can Prat (Collsabadell, Llinars del Vallès).

LC: Museu de Llinars.
 Pos.: *in labro*.
 Dir.: *directa*.
 Rel.: *litt. extantibus*.

Com.: es tracta d'una marca atípica, tant pel fet que el segell es troba sobre una tarraconense 1 com per la forma de la cartel·la. Segons Berni, Clariana i Jàrraga (2013, 22) la cartel·la tenia una forma de *planta pedis*, però com que estava fragmentada resulta difícil arribar a aquesta conclusió. El *nomen Heidius* és ben conegut a la zona del Tirrè des de la Ligúria fins a la Campània, encara que també es troba en la zona interior de l'Úmbria.

La pasta ceràmica de l'àmfora de PHEIDI no coincideix amb la del taller local de Can Collet; segurament es tracta d'una marca produïda en una altra terrisseria del Vallès.

29. I

Ref.: Pascual, 1991, núm. 108.1.

LP: dos centres de producció, Can Feu i proximitat a Caldes de Montbui.

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4.

Lect.: I().

Com.: es tracta d'una marca que podria ser incompleta, malgrat que no s'assembla a la forma de P, el segell més proper. Això sí, la pasta ceràmica és local.

29.a1)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

LC: MHS CF-E-1-2-22757.

Pos.: *in pede*.Dir.: *directa*.Rel.: *litt. extantibus*.

Com.: segons la descripció de l'inventari dels arqueòlegs, era un exemplar amb grafit i cremat. No s'ha pogut localitzar la peça al Museu d'Història de Sabadell.

29.a2) I[...

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

LC: MHS CF-D-173-177-40837.

Tip.: Pascual 1.

Pos.: *in labro*.Dir.: *directa*.Rel.: *litt. extantibus*.

Com.: segons la descripció de l'inventari dels arqueòlegs, era un exemplar d'un segell trencat. Malauradament l'autor no ha pogut veure cap de les dues marques I de Can Feu i no en coneixem detalls ni la tipologia. Només tenim la referència en l'inventari que la marca 40837 és en una cartel·la rectangular trencada. Atès que es tracta d'una marca d'un únic caràcter, pot haver-se produït a més d'una terrisseria. Tenim constància de la presència de la marca I en una cartel·la circular a la terrisseria de Santa Caterina (Barcelona) (Carreras, 2009a, núm. 14) i també al derelict de Cap de Vol datat entre el 10 aC i el 5 dC, si bé les seves marques semblen procedir de *Baetulo* (Comas i Martínez, 2015).

També es troben marques I en cartel·la rectangular en àmfores tarraconenses a Malard (Narbona) i Saintes, en aquest darrer cas en un context augusteu (Comas i Martínez, 2015).

29.b1)

LT: proximitat a Caldes de Montbui.

LC: Thermalia (Material vitrina del Museu) - Caldes 77.

Pos.: *in pede*.Dir.: *directa*.Rel.: *litt. extantibus*.

Com.: es tracta d'un exemplar amb una cartel·la rodona.

29.c1)

LT: Sant Miquel de Martres.

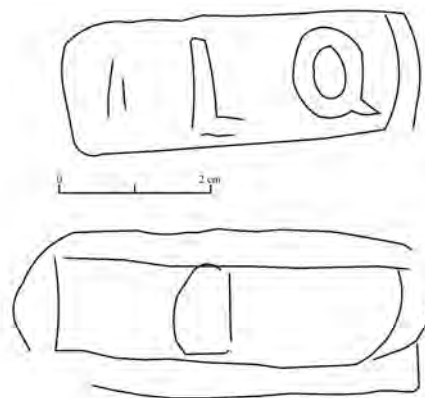
LC: Thermalia (Material vitrina del Museu - núm. inv. 39, Sant Miquel de Martres, 1997, núm. 46) - Caldes 83.

Tip.: pivot mitjà.

Pos.: *in pede*.Dir.: *directa*.Rel.: *litt. extantibus*.

Com.: exemplar en una cartel·la rectangular associat a una altra marca LLQ (núm. 36).

Bibl.: Pascual, 1977, núm. 45; Pascual, 1991, núm. 125.1.

30. IL?

LP: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

Tip.: Dressel 2-4 o Pascual 1.

Lect.: I () L ()...

30.a1)

LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC CC-IL-1.

Pos.: *in pede*.Dir.: *retro*.Rel.: *litt. extantibus*.

Com.: la lectura com a IL és una possibilitat, però la suposada L podria ser una altra lletra.

31. CILLID

Nova marca.

LP: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta vermella).

Lect.: C() ILLID(i).

31.a1)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

LC: MHS CF-D-110-27812.

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta vermella).

Pos.: *in collo*.Dir.: *directa*.Rel.: *litt. extantibus*.

Com.: lectura molt complicada (possible error en la lectura de la marca). Potser s'hi poden associar dos noms: C(*aius*) I() L() et L(*ucius*) I() D() o bé C() IL() LID(). Existeix un L(*ucius*) *Illidius* (?) *Restitus* a la *Gallia Narbonensis* (CIL 12, 00315, p. 809).

32. PID

Nova marca.

LP: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

Dat.: Can Feu, 1a fase (10 aC - 15 dC).

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta vermella).

Lect.: P(*ublius*) I() D() o PID().

32.a1)

LC: MHS CF-C-61-2032.

Pos.: *in pede*.Dir.: *directa*.Rel.: *litt. extantibus*.

Com.: àmfora completa.

32.b1)

LC: MHS CF-E-8-3825.

Pos.: *in pede*.Dir.: *directa*.Rel.: *litt. extantibus*.

Estr.: (P?)(I?)D(C?).

Lect.: P() I() D() C().

Com.: potser la lectura de la marca PID s'ha d'associar al segon nom de la marca CILLID. Els únics segells semblants a aquesta marca són uns exemplars trobats en Pascual 1 a Port-la-Nautique (Bergé, 1990, núm. 196 i 198) i llegits com a PIL o PII. Hi ha diferències formals en el tercer caràcter que fan difícil assimilar-lo com un mateix tipus.

33. IM

Nova marca.

LP: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

Dat.: Can Feu, 2a fase (julioclàudia)

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta vermella)

Lect.: I() M().

33.a1)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

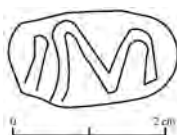
LC: MHS CF-E-1-1977.

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta vermella).

Pos.: *in pede*.Dir.: *retro*.Rel.: *litt. extantibus*.

33.a2)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
 LC: MHS CF-E-1-1984.
 Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta vermella).
 Pos.: *in pede*.
 Dir.: *retro*.
 Rel.: *litt. extantibus*.

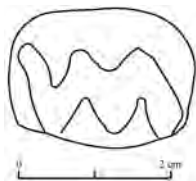
33.a3)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
 LC: MHS CF-E1-2015.
 Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta vermella).
 Pos.: *in pede*.
 Dir.: *retro*.
 Rel.: *litt. extantibus*.

33.a4)

LT: la Salut (Sabadell).
 LC: MHS.
 Tip.: desconeguda.
 Pos.: *in pede*.
 Bibl.: Casas, 1987, fig. 9.07.513; Revilla, 1995a, núm. 210-212.

Com.: es tracta d'una marca de difícil interpretació, de la qual hi ha paral·lels en altres tipologies com Dressel 1A (Lamour i Mayet, 1981) i en àmfores narboneses (Berni i Carreras, 2009). També s'hi podria llegir MV(*retro*). Les marques de Can Feu són de producció local tarraconense, i no tenen paral·lel enlloc. Com a lectura es proposa un *duo nomina* que potser identifica un nom femení. Per exemple, dins de la família *Iulia* es

documenta una tal *Iulia Marcia* (IRC, I, 5) amb una inscripció a Sant Just Desvern. S'ha considerat que es pot incloure en el mateix grup una marca de la Salut que inicialment s'havia interpretat com a VM (Casas, 1987) però que podria llegir-se IM, com la marca CF-E1-2015 de Can Feu.

34. IN

Nova marca.
 LP: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
 Dat.: Can Feu, 2a fase (julioclàudia).
 Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4.
 Lect.: I() N() O IN() o NI().

34.a1)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
 LC: MHS CF-E1-1835.
 Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta vermella).
 Pos.: *in pede*.
 Dir.: *retro*.
 Rel.: *litt. extantibus*.
 Bibl.: Martínez *et al.*, 1988.

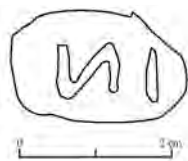
34.a2)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
 LC: MHS CF-E1-1851.
 Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta vermella).
 Pos.: *in pede*.
 Dir.: *retro*.
 Rel.: *litt. extantibus*.
 Bibl.: Martínez *et al.*, 1988.

34.a3)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
 LC: MHS CF-E1-2010.
 Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta vermella).
 Pos.: *in pede*.
 Dir.: *retro*.
 Rel.: *litt. extantibus*.

Com.: es tracta d'una altra marca de dos caràcters que s'ha interpretat com un *duo nomina*, i pot ser també un nom femení. A *Barcino* hi ha documentat un membre de la família *Iulia* amb un *cognomen* que comença per N. un personatge Q. *Iulio Nigellioni* (IRC, IV, 63). El segell IN també es troba en altres tipologies d'àmfora, com les Dressel 20 oleàries de la Bètica (Carreras i Funari, 1998, núm. 326).

35. SLL

Ref.: Pascual, 1977, núm. 41; Pascual, 1991, núm. 219; Revilla, 1995a, núm. 224 i 228; Comas, 1997, núm. 75.

LP: Sant Miquel de Martres (Caldes de Montbui) i Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

Tip.: Dressel 3 o Pascual 1.

Dat.: Badalona, ca. 50 dC; Le Mans, 0-10 dC (Galliou, 1991, 102).

Lect.: *S(ecundus)* + *L(uci)* *L(icini)* o *S(extus)* *L(icini)* *L()*.

Com.: es tracta d'una de les marques més conegudes de les terrisseries de la zona propera a Caldes de Montbui. S'associa a dues terrisseries conegudes, la propera a l'ermita de Sant Miquel de Martres i la de Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana). Sembla que la seva exportació es feia a partir del port de *Baetulo* (Comas, 1997, núm. 75), on se n'han trobat almenys dos exemplars, i que la difusió es concentrava al sud i nord-oest de la *Gallia* (Ruscino, Le Mans) i a Cartago.

Pel que fa a la interpretació del possible nom del personatge del segell, ja fa uns anys vam fer una proposta en relació amb la seva vinculació a la gens *Licinia* (Berni et al., 2005, núm. 174). Les tres lletres indicarien dos noms: la primera indicaria un nom de caràcter servil, que seria *S(ecundus)*, i les dues següents serien del possible patró, i la proposta seria *L(uci)* *L(icini)*. Hi ha altres segells que es relacionen amb aquesta gens que tenen una estructura similar, com NLL, NLIC o TLIC.

Si la identificació fos correcta ens trobaríem davant d'un dels personatges més coneguts de

l'epigrafa de *Barcino*, el llibert de *Lucius Licinius Sura*, o sigui *Lucius Licinius Secundus* (IRC, IV, 83-104) (Fabre et al., 1997). Si es tractés d'aquest mateix personatge, l'única datació de la marca que coincidiria seria la de Badalona ca. 50 dC, ja que *Lucius Licinius Secundus* se situa cronològicament en època trajanea (98-117 dC).

La vinculació de la gens *Licinia* amb Caldes de Montbui està ben representada en la inscripció IRC, I, 36, en què es fa esment de dos lliberts, *Publius Licinius Philetus* i *Licinia Crassi*, que fan culte a la deessa Isis (Fabre et al., 1984, núm. 81-82).

Aquesta marca està ben representada a Badalona, amb dos exemplars, per la qual cosa podria ser el port de sortida d'aquestes àmfores produïdes a Sant Miquel de Martres (Caldes de Montbui) o Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

La marca es pot relacionar també en els segells de *dolia* de la gens L.LIC, com per exemple la marca de Can Feu L.LIC.CHRES (núm. 101).

35.a1)

LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC CC-SLL-1.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

Bibl.: Pascual, 1977, núm. 58-1.

35.a2)

LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC CC-SLL-2.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

35.a3)

LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).
LC: MAC CC-SLL-3.
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.

35.a7)

LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).
LC: MAC CC-Torreó 2.
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.

35.a4)

LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).
LC: MAC CC-SLL-4.
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.
Bibl.: Pascual, 1977, núm. 58-3.

Com.: sembla que hi ha una doble marca que mai es va estampar del tot.

35.a8)

LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).
LC: MAC CC-Torreó 3.
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.

35.a5)

LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).
LC: MAC CC-SLL-5.
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.

35.a9)

LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).
LC: MAC CC-Torreó 4
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.

35.a6)

LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).
LC: MAC CC-SLL-6.
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.

35.a10)

LT: Sant Miquel de Martres.
LC: Thermalia (Material vitrina del Museu - Sant Miquel de Martres, 1997, núm. 50-1) - Cal-des 87.
Tip.: pivot mitjà.
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.
Bibl.: Pascual, 1977, núm. 41.

35.a11)

LT: Sant Miquel de Martres

LC: Thermalia (Caixa Fons del Museu - Sant Miquel de Martres) - Caldes 58.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

Bibl.: Pascual, 1977, núm. 50-1; Pascual, 1991, núm. 219.1.

35.a12)

LT: Sant Miquel de Martres

LC: Thermalia (Material vitrina del Museu, núm. inv. 31 - Sant Miquel de Martres) - Caldes 59.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

Bibl.: Pascual, 1977, núm. 50-4.

35.a13)

LT: Sant Miquel de Martres.

LC: Thermalia (Caixa Fons del Museu - Sant Miquel de Martres) - Caldes 65.

Tip.: pivot mitjà.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

Bibl.: Pascual, 1977, núm. 50-7.

35.a14)

LT: Sant Miquel de Martres.

LC: Thermalia (Material vitrina del Museu, núm. inv. 32 - Sant Miquel de Martres) - Caldes 67.

Tip.: pivot mitjà.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

Bibl.: Pascual, 1977, núm. 50-5.

35.a15)

LT: Sant Miquel de Martres.

LC: Thermalia (Material vitrina del Museu - Sant Miquel de Martres) - Caldes 76.

Tip.: pivot mitjà.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

Bibl.: Pascual, 1977, núm. 50-2.

35.a16)

LT: Sant Miquel de Martres.

LC: Thermalia (Material vitrina del Museu - Sant Miquel de Martres) - Caldes 78.

Tip.: pivot mitjà.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

Bibl.: Pascual, 1977, núm. 50-3.

35.a17)

LT: Sant Miquel de Martres.

LC: Thermalia (Material vitrina del Museu, núm. inv. 33 - Sant Miquel de Martres) - Caldes 73.

Tip.: pivot mitjà.
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.
Bibl.: Pascual, 1977, núm. 50-6.

35.b1)
LT: Sant Miquel de Martres.
LC: Thermalia (Material vitrina del Museu, núm. inv. 30 - Sant Miquel de Martres) - Caldes 72.

Tip.: pivot mitjà.
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.

Com.: es tracta d'un segell diferent tant per les seves dimensions com pel tipus de caràcters. Sobretot crida l'atenció la forma de la S. A hores d'ara, no s'associa cap cronologia específica amb aquesta variant.

35.c1)
LT: Sant Miquel de Martres.
LC: Thermalia (Material vitrina del Museu, núm. inv. 40 - Sant Miquel de Martres) - Caldes 72.

Tip.: pivot mitjà.
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.

Com.: es tracta d'una variant de la marca S+L(.)L de la qual no disposem de cap altre exemple conegut.

35.d1)
LT: Sant Miquel de Martres.
LC: Thermalia (Material vitrina del Museu - Sant Miquel de Martres, 1997, núm. 45-3, 51) - Caldes 82.

Tip.: pivot mitjà.
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.

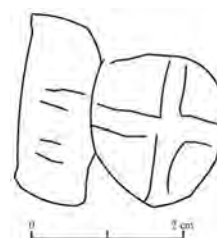
Bibl.: Pascual, 1977, núm. 45 i núm. 51; Pascual, 1991, núm. 151 i núm. 255.

Com.: aquesta marca l'havia llegit Pascual (1977, 1991) com a LLQ, però el nou dibuix mostra més clarament una S que no una Q i per això es vincula a aquest grup.

35.d2)
LT: Sant Miquel de Martres.
LC: Thermalia (Material vitrina del Museu - Sant Miquel de Martres, 1997, núm. 45-4, 51) - Caldes 71.

Tip.: pivot mitjà.
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.
Lect.: ?L() L() i +.

36. LLQ
Ref.: Pascual, 1977, núm. 45; Pascual, 1991, núm. 125.1.

LP: Sant Miquel de Martres, Mas Manolo.
Tip.: Dressel 2-4 o Pascual 1.
Lect.: L() L() Q().

Com.: totes aquestes variants de marques agrupades dins del tipus LL són segells que es poden relacionar amb la marca SLL. Sembla que

fa referència a L(*ucius*) L(*icinius*), un dels personatges més importants de la Tarraconense a finals del segle I dC. En aquest cas, la marca LLQ podria ser un *tria nomina* d'un llibert o la suma de dos noms: el del patró LL i un nom servil.

La marca es pot relacionar també amb els segells de *dolia* de la gens L.LIC, com per exemple la marca de Can Feu L.LIC.CHRES (núm. 101).

36.a1)

LT: Sant Miquel de Martres.

LC: Thermalia (Material vitrina del Museu - núm. inv. 39, Sant Miquel de Martres, 1997, núm. 46) - Caldes 83.

Tip.: pivot mitjà.

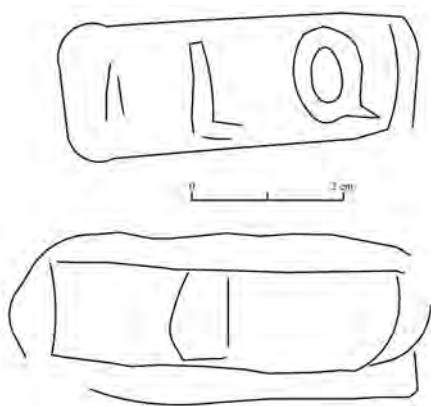
Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

Lect.: L() L() Q() o L() L() + Q() i marca I.

Bibl.: Pascual, 1977, núm. 45; Pascual, 1991, núm. 125.1.

36.b1)

LT: Sant Miquel de Martres.

LC: desconegut.

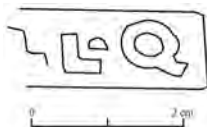
Tip.: Dressel 2.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

Bibl.: Pascual, 1977, núm. 45-1.

36.b2)

LT: Sant Miquel de Martres.

LC: desconegut.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

Bibl.: Pascual, 1977, núm. 45-3 i 51.

36.b3)

LT: Sant Miquel de Martres.

LC: desconegut.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

Bibl.: Pascual, 1977, núm. 45-2.

36.b4)

LT: Sant Miquel de Martres.

LC: desconegut.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

Bibl.: Pascual, 1977, núm. 45-4 i núm. 51.

36.c1)

LT: Mas Manolo.

LC: Thermalia (Mas Manolo, núm. inv. 55) - Caldes 85.

Pos.: *in labro*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

Lect.: L() O().

36.d1)

LT: Mas Manolo.

LC: Thermalia (Mas Manolo, u. e. 1026) - Caldes 40.

Tip.: pivot petit-mitjà.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

Lect.: L() L().

37. CM o CAM

Nova marca.

LP: Laietània.

Tip.: desconeguda (pivots curt - Pascual-1?).

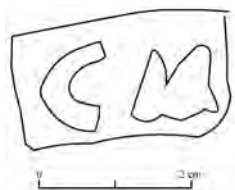
Lect.: C()M() o C()A()M() o CAM().

Bibl.: Casas, 1987, fig. 9.01.196 (llegida com a CA); Revilla, 1995a, núm. 210-212; Martínez Ferreras, 2014, núm. 100-103.

37.a1)

LT: la Salut (Sabadell).

LC: MHS 10188, LSL 696-44.

Pos.: *in pede*.

Com.: es tracta d'una marca de difícil lectura, interpretada com a CA per Casas (1987) i Revilla (1995a, núm. 210-212). A partir del dibuix actual, sembla més encertat identificar-hi una marca CM o la lligadura CAM. Hi ha una marca CM *retro*, no exactament igual, que apareix a Sagunt (Márquez i Molina, 2005, núm. 157).

De les anàlisis de FRX realitzades per Martínez Ferreras (2014, núm. 100-103) es desprèn que la marca CM té una composició diferent a les dues pastes típiques de la terrisseria de la Salut (SAL-1 i SAL-2); per aquesta raó, sembla que podria ser d'una altra terrisseria propera.

En l'àmbit local, recorda una marca de Can Tintorer - CALAM (Berni i Carreras, 2013, núm. 28). Ara bé, no hi ha cap variant exactament igual al CM de la Salut.

Una altra possibilitat és que es tracti de *duo nomina*, C()AM(), i que el *nomen* es pugui associar amb la marca AMANDI (núm. 6).

38. CMC/ANT

Ref.: Pascual, 1977, núm. 44; Pascual, 1991, núm. 57.1.

LP: Sant Miquel de Martres (Caldes de Montbui).

Tip.: Dressel 2-4 o Pascual 1.

Lect.: C()M()C() / ANT().

Com.: és l'únic exemplar d'aquesta marca que sembla formada pels *tria nomina* C()M()C() i un nom servil ANT(), que podria ser *Antigenes*, *Anthiocus*, *Antonianus* o *Antullus*, entre d'altres. Pel que fa als *tria nomina*, encara hi ha més possibilitats, com *Marcus*, *Mandilius* o *Marius*. A Caldes de Montbui s'ha documentat el *nomen* *Minicius*, que correspon a una altra de les grans famílies de *Barcino*, en *Lucius Minicius Apronianus* (IRC, I, 34) (Fabre *et al.*, 1984, núm. 78-79), que podria ser una altra opció.

Hi ha una altra marca similar trobada als Horti Torlonia de Roma (CIL, XV, 2633), en la qual es llegeix C()M()C() / LEP(), però de la qual no hi ha cap referència a les característiques formals de l'àmfora.

38.a1)

LT: Sant Miquel de Martres.

LC: Thermalia (Caixa Fons del Museu - Sant Miquel de Martres, 1977, núm. 44) - Caldes 61.

Tip.: pivots mitjà.

Pos.: *in pede*.Dir.: *directa*.Rel.: *litt. extantibus*.

39. DM

LP: proximitat a Caldes de Montbui.

Tip.: Dressel 2-4 o Pascual 1.

Lect.: D()M().

39.a1)

LT: proximitat a Caldes de Montbui.

LC: Thermalia (Material vitrina del Museu) - Caldes 74.

Tip.: pivots mitjà.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

Com.: la pasta ceràmica indica clarament que es tracta d'una producció local.

Com.: es tracta d'una marca atípica, molt fonda, en la qual semblen distingir-se dos caràcters, D i M. Es podrien interpretar com a *duo nomina* (*praenomen* i *nomen*), però també es podria prendre la D com un *nomen* i relacionar-lo amb altres marques (vegeu les referents a la gens *Domitia*, com CORIN, LDC o DO). Ara bé, aquí s'ha agafat la hipòtesi que la M indica el *nomen* del personatge.

En cas que faltés el *nomen* i es tractés d'un *nomen* i *cognomen* de la gens *Domitia*, existeix un *C. Domitius Maternus* (IRC, IV, 60) a l'epigrafia monumental barcelonina (Fabre *et al.*, 2002).

40. MVR

Ref.: Berni i Carreras, 2013, núm. 79.

LP: en desconeixem el lloc de producció, però la seva pasta ceràmica sembla local.

Lect.: MVR(*rani*).

40.a1)

LT: la Salut (Sabadell).

LC: MHS 10193, LSL 692-42.

Tip.: desconeguda (pivot petit - Pascual 1 o Dressel 3 inicial).

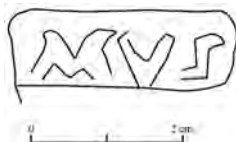
Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa* (potser R *retro*)

Rel.: *litt. extantibus*.

Estr.: MV(R *retro*).

Bibl.: Casas, 1987, fig. 9.03.194 (llegida com a LA[... i es diu que és una Dressel 20?]).

Com.: si bé es tracta d'un pivot curt, la pasta ceràmica identifica clarament les argiles locals laietanes. Pel que fa al segell, encara que la lectura és complicada, s'hi poden distingir una MV i una darrera lletra que podria ser una R invertida. La marca MVR es coneix a Sant Vicenç dels Horts amb cronologia de principis del segle I dC (Giraglia - *ca.* 20 dC) (Berni i Carreras, 2013, núm. 79). Tipogràficament la família de marques de Sant Vicenç no és idèntica a la marca de la Salut, per la qual cosa aquesta última podria tenir algun altre origen.

D'una altra marca associada és MVRRA de Can Tintorer (Berni i Carreras, 2013, núm. 80), que sembla que es vincula al *cognomen* MVR(*ranus*), corrent entre esclaus i lliberts.

41. P

Ref.: Pascual, 1977, fig. 9, núm. 15 (50); Pascual, 1991, núm. 164.2, làm. XIX/357.

LP: Sant Miquel de Martres, Mas Manolo (Caldes de Montbui).

Tip.: Dressel 2-4 o Pascual 1.

Dat.: Badalona 50 dC (existeixen diverses marques P, algunes de produïdes a Sant Vicenç dels Horts o Santa Caterina). Atesa la cartel·la rodona, creiem que aquesta segurament correspon al taller de Sant Miquel de Martres.

Lect.: P().

41.a1)

LT: Mas Manolo.

LC: Thermalia (Mas Manolo, u. e. 1006, fig. 7, làm. 1) - Caldes 64.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

Bibl.: Pascual, 1977, núm. 39; Pascual, 1991, núm. 164.2, làm. XIX/357.

41.a2)

LT: Sant Miquel de Martres.
LC: Thermalia (Material vitrina del Museu, Sant Miquel de Martres, 1997, núm. 47) - Caldes 24.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

Bibl.: Pascual, 1977, núm. 47; Pascual, 1991, núm. 164.3, lám. XIX/357.

41.a3)

LT: Sant Miquel de Martres.
LC: Thermalia (Material vitrina del Museu, Sant Miquel de Martres, 1977, núm. 48) - Caldes 62.

Tip.: pivot gran.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

Bibl.: Pascual, 1977, fig. 10, núm. 14; Pascual, 1991, 164.3, lám. XIX/359.

Com.: les marques d'un únic caràcter que es produeixen a més d'una terrisseria són difícils d'estudiar si no es disposa de la caracterització de pasta ceràmica del lloc on es van trobar. Dispossem de molta informació sobre derelictes i llocs de consum d'àmfores tarraconenses amb la marca P, però no podem afinar, ni tan sols a partir de la cartel·la. Les marques P amb cartel·la circular es donen tant a Santa Caterina (*Barcino*) com al taller de Sant Miquel de Martres.

42. PIND/PIND

Nova marca.

LP: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

Dat.: Can Feu, 2a fase (julioclàudia).

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4.

Lect.: PIND(*ari*).

42.a1)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

LC: MHS CF-D-12756. Sector D, u. e. 66.

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta clara).

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

Bibl.: Carbonell *et al.*, 1989, núm. 19.

42.a2)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

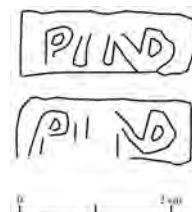
LC: MHS CF-D-12755.

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta clara).

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

42.a3)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

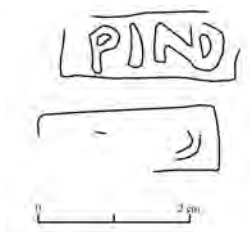
LC: MHS CF-D-862. Sector D, u. e. sup.

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta clara).

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

42.b2)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

LC: MHS CF-E-1-1983.

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta vermella).

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

42.a4)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

LC: MHS CF-D-27891.

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta clara).

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

Com.: és un dels pocs exemplars de la família de marques PIND que presenten la pasta ceràmica vermellosa.

42.b3)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

LC: MHS CF-E8-1329.

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

42.a5)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

LC: MHS CF-D-43920.

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta clara).

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

42.b4)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

LC: MHS CF-D-43919.

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta clara).

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

42.b1)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

LC: MHS CF-D-232.

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

42.b5)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

LC: MHS CF-E1-1958

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta clara)

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

42.b6)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
LC: MHS CF-E1-1960.
Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta clara).
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.

42.b7)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
LC: MHS CF-D-110-27890.
Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta clara).
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.

42.b8)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
LC: MHS CF-D-83-18452.
Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta clara).
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.

42.b9)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
LC: MHS CF-D-83-18453.
Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta vermella).
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.

Com.: és un dels pocs exemplars de la família de marques PIND que presenten la pasta ceràmica vermellosa.

42.b10)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
LC: MHS CF-D-27890.
Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta clara).
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.

42.b11)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
LC: MHS CF-D-36343.
Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta clara).
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.

Com.: és una altra de les marques que a hores d'ara es coneixen a Can Feu, en les dues versions de pasta, clara i vermella. Hi ha un grafit sobre una TSI a Mataró amb el nom PINDARI (AE, 2002, 0869; IRC, V, 010, pl. 43 (TSI - forma *conspectus* 18 = Goudineau 25 o 26) - Datació 30 aC - 30 dC).

43. PIND OC

Nova marca?

LP: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta vermella).

Lect.: PIND() OC()?

43.a1)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

LC: MHS CF-F-S-115.

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta vermella).

Pos.: *in pede*.Dir.: *directa*.Rel.: *litt. extantibus*.

Estr.: (PIND)? O (C)?

Lect.: PIND() OC().

Com.: es tracta d'una marca de difícil lectura, però el seu estil recorda la forma de marca PIND. Sembla que hi ha una lligadura que es podria interpretar com a PIND o PVP, seguida d'una O i una C mig esborrada.

44. PRI

Ref.: Pascual, 1977, núm. 128; Pascual, 1991, núm. 183.

LP: Can Collet (Llinars del Vallès).

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4.

Lect.: PRI(mi).

Com.: és una altra variant de les marques PRI conegudes i produïdes a Sant Vicenç dels Horts (Berni i Carreras, 2013, núm. 66) o Santa Caterina (Carreras, 2009a, núm. 22).

44.a1)

LT: Can Collet (Llinars del Vallès).

LC: Museu-Arxiu Tomàs Balvey, Cardedeu (núm. reg. 2015).

Tip.: Dressel 2-4 (pivot mitjà).

Pos.: *in pede*.Dir.: *directa*.Rel.: *litt. extantibus*.

Bibl.: Pascual, 1977, núm. 128; Pascual, 1991, núm. 183.1.

45. RA

Tip.: Dressel 1B (Tar.).

Lect.: RA().

Bibl.: Jàrraga, 2003.

45.a1)

LT: polígon de Sant Joan Nord (Sant Cugat).

LC: Museu de Sant Cugat (núm. inv. 0077/09).

Pos.: *in labro*.Dir.: *directa*.Rel.: *litt. extantibus*.

Bibl.: Jàrraga, 2003.

Com.: malauradament la marca no s'ha pogut trobar als magatzems del Museu de Sant Cugat, i això fa que la interpretació es faci a partir de fonts indirectes. Les dues úniques marques de Dressel 1 amb segell RA es troben sobre variants itàliques al mont Beuvray (Olmer, 2003). Potser la marca es podria vincular a una producció d'àmfores de Can Tintorer (el Papiol), on es troba una marca RA... trencada sobre una possible Pascual 1 o Dressel 2-4 (Berni i Carreras, 2013, núm. 104).

46. ASB

LP: Can Collet (Llinars del Vallès).

Tip.: Dressel 2.

Dat. tipologia: pivot flavi.

Lect.: ASB().

Bibl.: Jàrraga i Clariana, 2013.

Com.: aquesta marca s'ha llegit com a ASB, pel fet que hi ha una mica de relleu en l'argila que connecta la P inversa amb el límit de la cartella (Jàrraga i Clariana, 2013, fig. 9). Existeixen possibles *cognomina* com *Asbestus*, *Asbolicus* o *Asbarus*. Una altra lectura probable seria una P inversa. Pel que fa a la darrera lletra, es pot interpretar com una B, o potser una lligadura, que en aquest cas seria PO.

Hi ha una marca ASB inèdita del carrer Ample, 1 (Barcelona) (Flores, 2014), amb una lletra inicial que es pot interpretar com una A o una N. Potser és la marca que es reconeix millor. Si considerem que la primera lletra identifica una A i la segona, una S, novament existeix la possibilitat que faci referència al personatge A(nicius)

S(*trenoni*) de la marca sobre *signaculum* trobada a la vil·la del Pla de les Parets (Cardedeu), molt a prop de Can Collet (vegeu la marca núm. 103).

Hi ha una altra marca que s'ha identificat com a ASB al nou mercat del Monte Testaccio (Roma) (Contino *et al.*, 2013), però el segell no apareix il·lustrat i a més a més és en una cartel·la circular.

També es documenta una marca semblant al Morè, llegida com a ASH, i també a Can Rodon (Martín Menéndez, 2015).

46.a1)

LT: Can Collet (Llinars del Vallès).

LC: Magatzem de Llinars (CC-1).

Dat. tipologia: pivot flavi.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

Tip.: pivot llarg tardà flavi.

Bibl.: Jàrraga i Clariana, 2013.

47. MS

Ref.: Pascual, 1977, núm. 134; Pascual, 1991, núm. 147.1.

LP: Santa Maria de les Feixes (Cerdanyola del Vallès).

Tip.: Gauloise 4 tarraconense.

Lect.: M() S().

Com.: en la mateixa terrisseria es troba la marca SAT, de difícil lectura, que podria correspondre al desenvolupament del *nomen* S().

47.a1)

LT: Santa Maria de les Feixes (Cerdanyola del Vallès).

LC: Museu de Ca n'Oliver (MC-236).

Tip.: Gauloise 4 tarraconense.

Pos.: *in collo*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

48. PSC

Ref.: Pascual, 1991, núm. 187.1.

LP: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

Tip.: Dressel 2-4 o Pascual 1.

Lect.: P() S() C().

Com.: és una marca original de Can Cabot i de difícil interpretació a partir de les inicials del *tria nomina*. Hi ha molts gentilicis que comencen per S en el territori proper, com *Sempronius*, *Sinicius*, *Sergius*, *Stabilus* o *Sulpicius*. Cal indicar només que hi ha una marca tarraconense similar que es llegeix MSC, de Badalona (Comas, 1985, núm. 32; Comas, 1997, núm. 188), que podria estar vinculada a la marca PSC.

Un altre paral·lel és la marca SC que es documenta a Petit Conglué, Sud Lavezzi 3, Empúries, Maó i Oliva.

48.a1)

LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC 27065.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *retro*.

Rel.: *litt. extantibus*.

Bibl.: Pascual, 1991, 187.1.

Com.: aquest exemplar es troba en una àmfora Dressel 2-4 completa, però passada de coccio i fosa, la qual cosa demostra que es va produir a la terrisseria de Can Cabot.

48.a2)

LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC PSC-1.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

48.a3)

LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

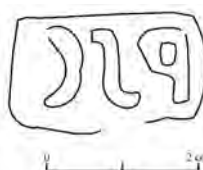
LC: MAC PSC-2.

Pos.: *in pede*.Dir.: *directa*.Rel.: *litt. extantibus*.

48.a4)

LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC PSC-3.

Pos.: *in pede*.Dir.: *directa*.Rel.: *litt. extantibus*.

48.a5)

LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC PSC-4.

Pos.: *in pede*.Dir.: *directa*.Rel.: *litt. extantibus*.

48.a6)

LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC PSC-5.

Pos.: *in pede*.Dir.: *directa*.Rel.: *litt. extantibus*.

48.a7)

LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC PSC-6.

Pos.: *in pede*.Dir.: *directa*.Rel.: *litt. extantibus*.

49. SA[...]

Lect.: SA[---]().

49.a1)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

LC: MHS CF-D-54-33-2643.

Pos.: *in pede*.

Com.: malauradament és una marca que apareix en l'inventari de l'excavació però no s'ha pogut trobar en els magatzems del Museu d'Història de Sabadell. Sembla que es tracta d'una àmfora tarraconense, però no tenim descripció de la seva tipologia. Segurament es tracta d'una marca d'una altra terrisseria.

La hipòtesi més versemblant és que es tracta de la marca SAB produïda a la terrisseria de Sant Boi (Berni i Carreras, 2013, núm. 105), si bé tindria una lligadura AB. Aquesta marca es troba sobre Dressel 2-4 en datacions del 15-20 dC i La Chrétienne H (1-25 dC).

50. SAT

Ref.: Pascual, 1977, núm. 135.

LP: Santa Maria de les Feixes (Cerdanyola del Vallès).

Tip.: Gauloise 4 laietana.

Lect.: SAT().

Com.: en la mateixa terrisseria es troba la MS, en la qual el *cognomen* SAT podria identificar la S.

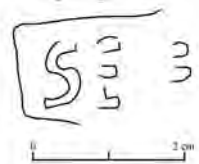
50.a1) LT: Santa Maria de les Feixes (Cerdanyola del Vallès).

Pos.: *in collo*.Dir.: *retro*.Rel.: *litt. extantibus*.

51. SEVE

Nova marca.
LP: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
Dat.: Can Feu, 1a fase (10 aC - 15 dC).
Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4.
Lect.: SEVE(ri).
Bibl.: Martínez *et al.*, 1988.

51.a4)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
LC: MHS CF-E8-1331.
Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta clara).
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.

51.a1)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
LC: MHS CF-D-12758.
Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta clara).
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.

51.a5)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
LC: MHS CF-E8-1336.
Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4.
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.

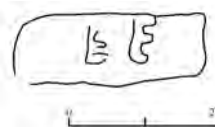
51.a2)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
LC: MHS CF-D-15013.
Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta clara).
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.
Estr.: ...(E?)?(E?).

51.a6)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
LC: MHS CF-E1-1953.
Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta clara).
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.

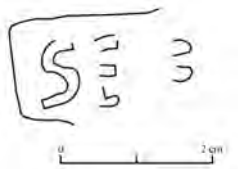
51.a3)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
LC: MHS CF-E1-1982.
Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta clara).
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.
Estr.: ?(E?)?(E?).

51.a7)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
 LC: MHS CF-E1-1952.
 Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta clara).
 Pos.: *in pede*.
 Dir.: *directa*.
 Rel.: *litt. extantibus*.

51.a11)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
 LC: MHS CF-E1-2009.
 Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta clara).
 Pos.: *in pede*.
 Dir.: *directa*.
 Rel.: *litt. extantibus*.

51.a8)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
 LC: MHS CF-E1-1950.
 Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta clara).
 Pos.: *in pede*.
 Dir.: *directa*.
 Rel.: *litt. extantibus*.

51.a12)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
 LC: MHS CF-E1-1957.
 Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta clara).
 Pos.: *in pede*.
 Dir.: *directa*.
 Rel.: *litt. extantibus*.

51.a9)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
 LC: MHS CF-E1-1951.
 Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta clara).
 Pos.: *in pede*.
 Dir.: *directa*.
 Rel.: *litt. extantibus*.

51.a13)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
 LC: MHS CF-E8-12078.
 Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta clara).
 Pos.: *in pede*.
 Dir.: *directa*.
 Rel.: *litt. extantibus*.

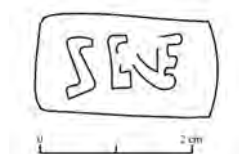

51.a10)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
 LC: MHS CF-D-21662.
 Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta clara).
 Pos.: *in pede*.
 Dir.: *directa*.
 Rel.: *litt. extantibus*.

51.a14)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
 LC: MHS CF-E1-1954.
 Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta clara).
 Pos.: *in pede*.
 Dir.: *directa*.
 Rel.: *litt. extantibus*.

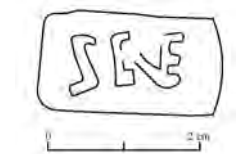
51.a15)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
 LC: MHS CF-E1-1969.
 Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta clara).
 Pos.: *in pede*.
 Dir.: *directa*.
 Rel.: *litt. extantibus*.

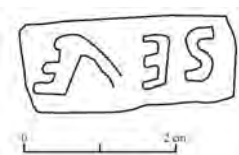
51.a16)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
 LC: MHS CF-E1-1966.
 Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta clara).
 Pos.: *in pede*.
 Dir.: *directa*.
 Rel.: *litt. extantibus*.

51.a17)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
 LC: MHS CF-E8-12078.
 Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta clara).
 Pos.: *in pede*.
 Dir.: *retro*.
 Rel.: *litt. extantibus*.

51.a18)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
 LC: MHS CF-E8-1-1328.
 Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4.
 Pos.: *in pede*.
 Dir.: *directa*.
 Rel.: *litt. extantibus*.

51.a19)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
 LC: MHS CF-B-13-69-6710.
 Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta clara).
 Pos.: *in pede*.
 Dir.: *directa*.
 Rel.: *litt. extantibus*.

Com.: és una de les marques més comunes de Can Feu en el seu primer període de producció. Inicialment alguns dels segells s'havien llegit com a SNE, però sembla que es tracta de la mateixa marca SEVE amb una lligadura (EVE). L'únic exemple publicat de la marca SEVE és precisament de Can Feu (Martínez *et al.*, 1988), i no se n'ha reconegut cap altra fins ara.

Pel que fa a la lectura, sembla que el *cognomen* Severus és el més versemblant, si bé també podria ser el derivat Severinus. L'epigrafia monumental registra un gran nombre de personatges amb aquest *cognomen* a llocs tan propers com Artés (*Sempronia Severa*, IRC, I, 27), Santa Maria de Mataró (*Quinta Severa*, IRC, I, 98) o Badalona (*Severa*, IRC, I, 145). Pel que fa a la nombrosa epigrafia de la colònia de *Barcino*, hi ha fins a quatre personatges: *Marcus Herennius Severus* (IRC, IV, 52), *Calpurnia Severa* (IRC, IV, 56), *Coelia Severa* (IRC, IV, 79) i *Quinta Severa* (IRC, IV, 100).

La figura de *Quinta Severa* (IRC, IV, 100) resulta especialment interessant perquè sembla coincidir amb el mateix personatge de Santa Maria de Mataró (IRC, I, 98), i a més apareix en una dedicació a *L. Licinius Secundus*, un altre personatge possiblement vinculat a la producció de vi (Berni *et al.*, 2005).

També a Can Colomer (Terrassa) es va descobrir un *signaculum* metàl·lic, possiblement per sacs de gra, on es llegia CN(eo) RVBRI SEVERI (vegeu el *signaculum* núm. 115). En aquest cas es tractaria d'un *nomen*, en una vil·la que sabem que té producció de vi —presència de *lacus*— però no produeix àmfores, malgrat que té un forn ceràmic.

52. ST

LP: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

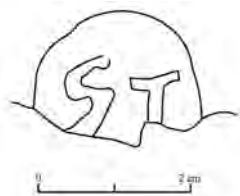
Tip.: Dressel 2-4.

Lect.: ST() o S() T().

52.a1)

LT: Can Cabot (Santa Eulàlia de Ronçana).

LC: MAC CC.18.

Pos.: *in pede*.Dir.: *directa*.Rel.: *litt. extantibus*.

Com.: malgrat que no hi ha prou evidències, aquesta marca s'ha llegit com un gentilici, ST. Hi ha diverses possibilitats en l'epigrafia local; una d'elles, un tal *Marcus Stabilis Caelestinus* (IRC, IV, 210) (Fabre *et al.*, 1997, núm. 289-290) que els seus autors daten de finals del segle II i principis del segle III dC, data que seria massa tardana per a la nostra marca.

També hi ha la possibilitat de vincular aquesta marca a una altra de produïda a Can Cabot, PSC (vegeu el núm. 48), i en aquest cas també *Stabilis Caelestinus* podria ajustar-se a les inicials dels gentilicis del segell.

Una altra opció és el gentilici *Strenoni* (*signaculum* de la vil·la del Pla de les Paretts a Cardedeu; vegeu el núm. 109).

53. PTE

Ref.: Pascual, 1977, núm. 36; Pascual, 1991, núm. 188.3.

LP: Mas Manolo (Caldes de Montbui).

Tip.: Dressel 2.

Dat.: *Portus Ilicitanus*, 14-54 dC; Badalona, 14-37 dC i ca. 50 dC; Cavallo 1, 25-50 dC; L'Île-Rousse, ca. 50 dC.

Lect.: P() T() E().

Com.: sembla que és una marca produïda fonamentalment en Dressel 2 en una cronologia aproximada de 30-50 dC. Malgrat que es produeix a Mas Manolo (Caldes de Montbui), se'n do-

cumenta un exemplar a Can Feu amb pasta ceràmica de Caldes, cosa que indica una vinculació entre ambdues terrisseries que es dona també amb altres marques.

Segurament les àmfores amb segell PTE inicialment sortien al mar a través de *Baetulo*, ja que s'ha trobat un total de tres marques en aquesta ciutat (Comas, 1997, núm. 166-7), i possiblement Mataró (Sant Crist).

És un segell que s'ha trobat en diversos dereictes com Cavallo 1 (França, ca. 25-50 dC), L'Île-Rousse (França, ca. 50 dC) o Anse de Montfort. Tal com indiquen els vaixells, hi hauria una ruta per la costa francesa fins a arribar a Itàlia i una altra que seguiria la ruta de les illes, passant per les Balears (Sant Josep, Eivissa), Sardenya (Tharros) i l'estret de Bonifaci (Ille Cavallo) fins a arribar a Òstia i sobretot a Roma (5 segells al nou mercat del Monte Testaccio) (Contino *et al.*, 2013).

53.a1)

LT: proximitat a Caldes de Montbui.

LC: Thermalia (Caixa Fons del Museu - proximitat a Caldes de Montbui, 1997, núm. 36) - Caldes 57.

Tip.: pivot gran.

Pos.: *in pede*.Dir.: *directa*.Rel.: *litt. extantibus*.

Bibl.: Pascual, 1977, núm. 36; Pascual, 1991, núm. 188.3, lám. XXI/422.

53.a2)

LT: proximitat a Caldes de Montbui.

LC: Thermalia (Material vitrina del Museu - proximitat a Caldes de Montbui, 1997, núm. 36a) - Caldes 79.

Tip.: pivot mitjà.

Pos.: *in pede*.Dir.: *directa*.Rel.: *litt. extantibus*.

Bibl.: Pascual, 1977, núm. 36a; Pascual, 1991, núm. 188.3, lám. XXI/423.

Com.: el dibuix de Pascual (1977 i 1991) és erroni perquè defineix el punt com si fos una lligadura (TE). La marca només presenta PT.

53.a3)

LT: proximitat a Caldes de Montbui.

LC: Thermalia (Material vitrina del Museu - proximitat a Caldes de Montbui, 1997, núm. 36b) - Caldes 68.

Tip.: pivot mitjà.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

Bibl.: Pascual, 1977, núm. 36b; Pascual, 1991, núm. 188.3, làm. XXI/424.

53.a4)

LT: Caldes de Montbui, carrer de Balmes.

LC: Thermalia (núm. id. 31) - Caldes 1.

Tip.: pivot mitjà.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

Lect.: P() T() E().

53.a5)

LT: Antic Institut Manolo Hugué (Caldes de Monbui).

LC: Thermalia - Caldes 23.

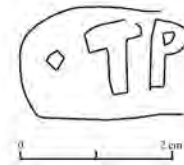
Tip.: pivot mitjà.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *retro*.

Rel.: *litt. extantibus*.

Lect.: P() T().

53.a6)

LT: Mas Manolo (Caldes de Monbui).

LC: Thermalia (u. e. 1010, fig. 15. làm. 3) - Caldes 28.

Tip.: fragment de pivot.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

Lect.: P() T() E().

53.a7)

LT: Mas Manolo (Caldes de Monbui).

LC: Thermalia (u. e. 1010) - Caldes 29.

Tip.: pivot mitjà.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

Lect.: P() T() E().

53.a8)

LT: Mas Manolo (Caldes de Monbui).

LC: Thermalia (u. e. 1010) - Caldes 30.

Tip.: pivot mitjà.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

Lect.: P() T() E().

53.a9)

LT: Mas Manolo (Caldes de Monbui).
LC: Thermalia (u. e. 1014) - Caldes 31.
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.
Lect.: P() T() E().

53.a10)

LT: Mas Manolo (Caldes de Monbui).
LC: Thermalia (u. e. 1014, fig. 17, làm. 3) - Caldes 32.
Tip.: pivot mitjà.
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.
Lect.: P() T() E().

53.a11)

LT: Mas Manolo (Caldes de Monbui).
LC: Thermalia (u. e. 1014, fig. 18, làm. 4) - Caldes 33.
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.
Lect.: P() T() E().

53.a12)

LT: Mas Manolo (Caldes de Monbui).
LC: Thermalia (u. e. 1014, fig. 19, làm. 4) - Caldes 34.
Tip.: pivot mitjà.
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.
Lect.: P() T() E().

53.a13)

LT: Mas Manolo (Caldes de Monbui).
LC: Thermalia (u. e. 1014, fig. 20, làm. 4) - Caldes 35.
Tip.: pivot mitjà.
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.
Lect.: P() T() E().

53.a14)

LT: Mas Manolo (Caldes de Monbui).
LC: Thermalia (u. e. 1014, fig. 21, làm. 4) - Caldes 36.
Tip.: pivot mitjà.
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.
Lect.: P() T() E().

53.a15)

LT: Mas Manolo (Caldes de Monbui).
LC: Thermalia (u. e. 1014, fig. 22, làm. 4) - Caldes 37.
Tip.: pivot mitjà.
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.
Lect.: P() T() E().

53.a16)

LT: Mas Manolo (Caldes de Monbui).

LC: Thermalia (u. e. 1019, fig. 31, làm. 7) - Caldes 38.

Tip.: pivot mitjà.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

Lect.: P() T() E().

53.a19)

LT: Mas Manolo (Caldes de Monbui).

LC: Thermalia (núm. id. 62) - Caldes 52.

Tip.: pivot mitjà.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *retro*.

Rel.: *litt. extantibus*.

Lect.: P() T() E().

53.a17)

LT: Mas Manolo (Caldes de Monbui).

LC: Thermalia (u. e. 4012, fig. 123, làm. 14) - Caldes 49.

Tip.: pivot mitjà.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

Lect.: P() T() E().

53.a20)

LT: Mas Manolo (Caldes de Monbui).

LC: Thermalia (núm. id. 59) - Caldes 54.

Tip.: pivot mitjà.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *retro*.

Rel.: *litt. extantibus*.

Lect.: P() T() E().

53.a18)

LT: Mas Manolo (Caldes de Monbui).

LC: Thermalia (núm. id. 61) - Caldes 51.

Tip.: pivot mitjà.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

Lect.: P() T() E().

53.a21)

LT: Mas Manolo (Caldes de Monbui).

LC: Thermalia (núm. id. 60) - Caldes 55.

Tip.: pivot mitjà.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *retro*.

Rel.: *litt. extantibus*.

Lect.: P() T() E().

53.a22)

LT: Mas Manolo (Caldes de Monbui).

LC: Thermalia (núm. id. 63) - Caldes 56.

Tip.: pivot mitjà.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *retro*.

Rel.: *litt. extantibus*.

Lect.: P() T() E().

53.a23)

LT: Mas Manolo (Caldes de Monbui).

LC: Thermalia (u. e. 1104, fig. 55, làm. 11) - Caldes 42.

Pos.: *in pede*.Dir.: *retro*.Rel.: *litt. extantibus*.

Lect.: P() T() E().

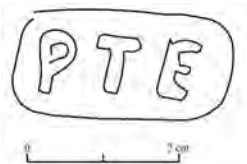
53.a24)

LT: Mas Manolo (Caldes de Monbui).

LC: Thermalia (u. e. 1193, fig. 77, làm. 15) - Caldes 43.

Pos.: *in pede*.Dir.: *retro*.Rel.: *litt. extantibus*.

Lect.: P() T() E().

53.a25)

LT: proximitat a Caldes de Montbui.

LC: Thermalia (Material vitrina del Museu - proximitat a Caldes de Montbui, 1997, núm. 36c i 37) - Caldes 84.

Tip.: pivot mitjà.

Pos.: *in pede*.Dir.: *retro*.Rel.: *litt. extantibus*.

Lect.: P() T() E() + DO().

Bibl.: Pascual, 1977, núm. 36c i 37; Pascual, 1991, núm. 188.3, làm. XXII/425.

53.a26)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

LC: MHS CF-D-27894.

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta clara).

Pos.: *in pede*.Dir.: *directa*.Rel.: *litt. extantibus*.

54. QTE

Ref.: Pascual, 1977, núm. 40; Pascual, 1991, núm. 195.

LP: Can Vendrell (Santa Eulàlia de Ronçana).

Tip.: Tarraconense 1, Dressel 2-4 o Pascual 1.

Lect.: Q() TE() o Q() T() E().

Com.: sembla que és una marca que té moltes similituds amb la marca PTE produïda a Mas Manolo (Caldes de Montbui); potser es tracta de membres d'una mateixa família. Resulta interessant que les marques s'hagin trobat en almenys dues tipologies diferents d'àmfora.

Aquesta marca també s'ha documentat a Can Rodon (Cabrera de Mar) (Martín Menéndez, 2015).

54.a1)

LT: proximitat a Caldes de Montbui.

LC: Thermalia (Material vitrina del Museu - proximitat a Caldes de Montbui, 1997, núm. 40) - Caldes 80.

Tip.: pivot mitjà.

Pos.: *in pede*.

Bibl.: Pascual, 1977, núm. 40; Pascual, 1991, núm. 195.

Com.: es tracta d'una marca que s'havia llegit com a QTE i, per tant, s'associa a la de PTE. Ara bé, el nostre dibuix no detecta cap signe de possible lligadura.

54.a2)

LT: Can Vendrell (Santa Eulàlia de Ronçana).

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4.

Pos.: *in pede*.Dir.: *directa*.Rel.: *litt. extantibus*.

Bibl.: Pascual, 1977, núm. 53.

54.a3)

LT: Can Vendrell (Santa Eulàlia de Ronçana).

Tip.: tarraconense 1.

Pos.: *in labro*.Dir.: *directa*.Rel.: *litt. extantibus*.

Bibl.: Pera, 1994.

55. V?

LP: Can Collet (Llinars del Vallès).

Tip.: Dressel 2.

Lect.: V(?)

Bibl.: Jàrrega i Clariana, 2013.

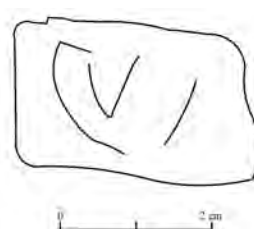
55.a1)

LT: Can Collet (Llinars del Vallès).

LC: Magatzem de Llinars (CC-4).

Pos.: *in labro*.Dir.: *directa*.Rel.: *litt. extantibus*.

Bibl.: Jàrrega i Clariana, 2013.

Com.: marca en mal estat de conservació, en la qual sembla llegir-se una V i possiblement un altre caràcter. Jàrrega i Clariana (2013) l'interpreten, amb certs dubtes, com a VZ o ZA. També es podria interpretar com un AS *retro*.

56. QVG

Ref.: Pascual, 1991, núm. 171.2; Berni i Carreras, 2009, núm. 40.

LP: Mas Manolo (Caldes de Montbui).

Tip.: Dressel 3.

Lect.: Q() V() G().

Com.: la primera vegada que es va documentar aquesta marca va ser a la plaça del Rei (Barcelona) (Berni i Carreras, 2009, núm. 40); en aquest cas ja s'intuïa que estava produïda en una altra zona de la província de la Tarraconense. La presència d'aquest segell a Mas Manolo confirma la producció a la zona de Caldes de Montbui. N'hi ha altres exemplars a l'Aiguacuit (Terrassa, Vallès Occidental; Barrasetas *et al.*, 1994, fig. 37.2). També es troba a Torre Vella d'en Loçano (Ciutadella, Menorca), Cartago i Mainz (Nicolás, 1979, núm. 53 i fig. IX.53; Freed, 1998, núm. 353 i fig. 3.19; Ehmig, 2003, núm. 232).

Malgrat que és complicat identificar el personatge de la marca, existeix la *gens Vibia*, que està documentada a Caldes de Montbui (IRC, I, 35) (Fabre *et al.*, 1984, núm. 79-80) en època flàvia.

56.a1)

LT: Mas Manolo (Caldes de Montbui).

LC: Thermalia (Mas Manolo, u. e. 1523, fig. 96, làm. 19) - Caldes 45.

Tip.: pivot mitjà.

Pos.: *in pede*.Dir.: *retro*.Rel.: *litt. extantibus*.

56.a2)

LT: Mas Manolo (Caldes de Montbui).

LC: Thermalia (Mas Manolo, u. e. 1567, fig. 98, làm. 19) - Caldes 47.

Tip.: pivot mitjà.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *retro*.

Rel.: *litt. extantibus*.

56.a3)

LT: desconegut (Caldes de Montbui).

LC: Thermalia (Fons del Museu) - Caldes 60.

Tip.: pivot mitjà.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *retro*.

Rel.: *litt. extantibus*.

57. (*Signum*) •III

Nova marca.

LP: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

Dat.: Can Feu, 2a fase (julioclàudia).

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4.

Com.: aquestes marques s'han agrupat perquè sembla que s'hi identifica un mateix símbol amb un cercle inicial i tres barres verticals (•III). No es coneix cap troballa d'aquesta marca fora dels tallers de Can Feu.

57.a1)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

LC: MHS CF-E1-1896.

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta vermella).

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

57.a2)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

LC: MHS CF-E1-1898.

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta vermella).

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

57.a3)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

LC: MHS CF-E1-1899.

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta vermella).

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

58. (*Signum*) •••

Nova marca.

LP: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

Dat.: Can Feu, 2a fase (julioclàudia).

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4.

Com.: una altra d'aquestes marques amb sím-

bol que es pot interpretar com un punt, dues barres horitzontals i un altre punt (•=•). Sense paral·lels fora de la terrisseria.

58.a1)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

LC: MHS CF-E-1-1970.

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta vermella).

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

58.a2)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

LC: MHS CF-E1-1857.

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta vermella).

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

58.a3)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

LC: MHS CF-E1-2013.

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta vermella).

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

58.a4)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

LC: MHS CF-D-22993.

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta vermella).

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

58.a5)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

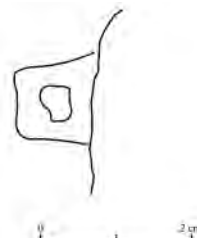
LC: MHS CF-E1-1910b.

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta vermella).

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

58.a6)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

LC: MHS CF-D-54-33-2645.

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

59. (*Signum*) IIII

Nova marca.

LP: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

Dat.: Can Feu, 2a fase (julioclàudia).

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4.

Com.: es tracta d'un dels símbols més comuns a la terrisseria de Can Feu, i s'hi identifiquen quatre barres verticals (IIII). Algunes de les marques estan fragmentades, però les dimensions de la cartel·la i la forma de les barres les identifiquen com a pertanyents a aquest grup. A l'igual d'altres marques amb símbols, no en tenim paral·lels fora de la terrisseria.

59.a1)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

LC: MHS CF-E1-1903.

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta vermella).

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

59.a2)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
LC: MHS CF-E1-1895.
Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta vermella).
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.

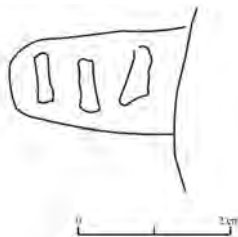
59.a3)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
LC: MHS CF-E1-1908.
Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta vermella).
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.

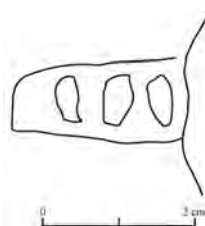
59.a4)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
LC: MHS CF-E1-1904.
Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta vermella).
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.

59.a5)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
LC: MHS CF-E1-1900.
Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta vermella).
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.

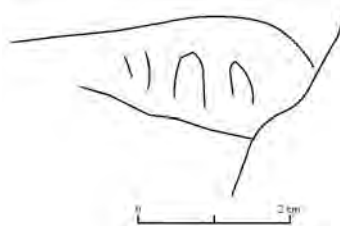
59.a6)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
LC: MHS CF-E1-1901.
Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta vermella).
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.

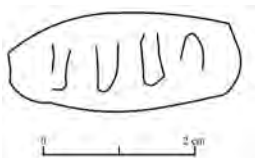
59.a7)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
LC: MHS CF-E1-1909.
Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta vermella).
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.

59.a8)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
LC: MHS CF-E1-1897.
Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta vermella).
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.

59.a9)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

LC: MHS CF-E1-1902.

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta vermella).

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

59.a10)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

LC: MHS CF-E1-2011.

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta vermella).

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

59.a11)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

LC: MHS CF-E1-1910.

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta vermella).

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

60. (*Signum*) IXI

Nova marca.

LP: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

Dat.: Can Feu, 2a fase (julioclàudia).

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4.

Com.: un altre dels símbols freqüents és aquesta mena de llaç o IXI. Tampoc no disposem de cap paral·lel d'aquesta marca fora de la terrisseria de Can Feu.

60.a1)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

LC: MHS CF-E1-1905.

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta vermella).

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

60.a2)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

LC: MHS CF-E1-1906.

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta vermella).

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

60.a3)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

LC: MHS CF-D-869.

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta vermella).

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

60.a4)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
 LC: MHS CE-F-2-1279.
 Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta vermella).
 Pos.: *in pede*.
 Dir.: *directa*.
 Rel.: *litt. extantibus*.

60.a8)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
 LC: MHS CF-D-2644.
 Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4.
 Pos.: *in pede*.
 Dir.: *directa*.
 Rel.: *litt. extantibus*.

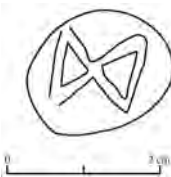
60.a5)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
 LC: MHS CE-E1-2-1974.
 Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta vermella).
 Pos.: *in pede*.
 Dir.: *directa*.
 Rel.: *litt. extantibus*.
 Com.: passat de cocció, recremat.

60.a9)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
 LC: MHS CF-E1-2014.
 Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta vermella).
 Pos.: *in pede*.
 Dir.: *directa*.
 Rel.: *litt. extantibus*.

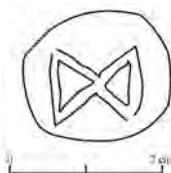
60.a6)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
 LC: MHS CE-E1-2-1985.
 Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta vermella).
 Pos.: *in pede*.
 Dir.: *directa*.
 Rel.: *litt. extantibus*.
 Com.: passat de cocció, recremat.

60.a10)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
 LC: MHS CF-E1-1972.
 Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta vermella).
 Pos.: *in pede*.
 Dir.: *directa*.
 Rel.: *litt. extantibus*.

60.a7)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
 LC: MHS CE-E-1-1973.
 Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta vermella).
 Pos.: *in pede*.
 Dir.: *directa*.
 Rel.: *litt. extantibus*.

60.a11)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
LC: MHS CF-E1-1853.
Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta vermella).
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.

60.a12)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
LC: MHS CF-E1-22458.
Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta vermella).
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.

61. (*Signum*?)

Nova marca.
LP: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4.
Com.: una de les característiques del taller de Can Feu és la producció de marques amb símbols. Alguns d'ells, com aquest, resulten il·legibles mentre no es trobi un altre símbol que sigui semblant.

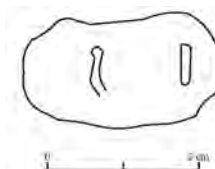
61.a1)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
LC: MHS CF-E1-146.
Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4.
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.

61.b1)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
LC: MHS CF-E1-1856.
Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta clara).
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.

61.c1)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
LC: MHS CF-E1-1854.
Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta vermella).
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.

61.d1)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).
LC: MHS CF-E1-1355.
Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta vermella).
Pos.: *in pede*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.

62. (*Signum*)+

LP: Sant Miquel de Martres (Caldes de Montbui).
Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4.

62.a1)

LT: Sant Miquel de Martres.
LC: Thermalia (Material vitrina del Museu - Sant Miquel de Martres, 1997, núm. 45-3 i 51) -

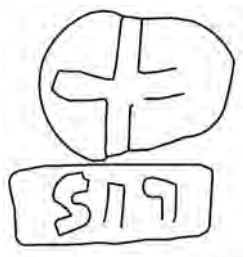
Caldes 82.

Tip.: pivot mitjà.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *retro*.

Rel.: *litt. extantibus*.

Com.: es tracta d'una marca amb un quadrat incís sense cap símbol ni caràcter.

63.a1)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

LC: MHS CF-D-871.

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *retro*.

Rel.: *litt. extantibus*.

62.a2)

LT: Sant Miquel de Martres.

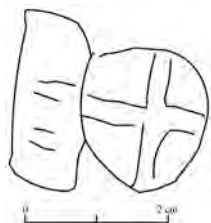
LC: Thermalia (Material vitrina del Museu - Sant Miquel de Martres, 1997, núm. 45-4 i 51) - Caldes 71.

Tip.: pivot mitjà.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *retro*.

Rel.: *litt. extantibus*.

63.a2)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

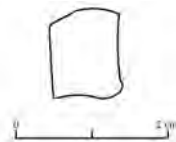
LC: MHS CF-E1-1975.

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta vermella).

Pos.: *in pede*.

Dir.: *retro*.

Rel.: *litt. extantibus*.

62.a3)

LT: Sant Miquel de Martres.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *retro*.

Rel.: *litt. extantibus*.

Bibl.: Pascual, 1977, núm. 45-3 i 51.

64. ...]DR?

LP: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4.

64.a1)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

LC: MHS CF-D-2642.

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4.

Pos.: *in pede*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

63. (*Signum*) quadrat anepigràfic

Nova marca.

LP: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4.

65. ...]E

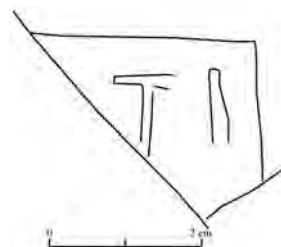
LP: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4.

65.a1)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

LC: MHS CF-F-2-1-340.

Pos.: *in pede*.Dir.: *retro*.Rel.: *litt. extantibus*.

66. ...]N

LP: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

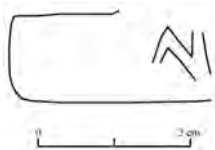
Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4.

66.a1)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

LC: MHS CF-D-15614.

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta clara).

Pos.: *in pede*.Dir.: *directa*.Rel.: *litt. extantibus*.

Com.: aquest fragment resulta difícil d'identificar amb un segell conegut. La pasta ceràmica és local, relativament fina, i podria identificar algun dels tallers de la Laietània (del Baix Llobregat, del Vallès Occidental o fins i tot del Maresme). Hi ha diverses marques de la Laietània que acaben amb TI, com CANTESTI, EGNATI, IVLIANICE-TI, LAETI o SEXDOMITI, i la majoria es troben sobre Pascual 1. Només algunes es troben en Dressel 2-4, com el segell ACASTI del Mual (Calella) o APTI de Can Tintorer (el Papiol), però en ambdós casos els exemplars que en coneixem són en el pivot de l'àmfora, i el nostre exemplar és al llavi. Sens dubte, un cas excepcional que no podem assignar, a hores d'ara, a cap marca coneguda.

67. ...O...

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4.

67.a1)

LT: proximitat a Caldes de Montbui.

Pos.: *in pede*.Dir.: *retro*.Rel.: *litt. extantibus*.

Bibl.: Pascual, 1977, núm. 42.

IL·LEGIBLES

69

69.a1)

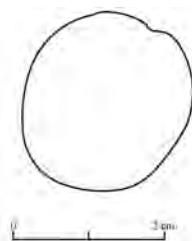
LT: les Cremades.

LC: Thermalia (núm. inv. 57) - Caldes 3.

Tip.: Pascual 1 (pivot mitjà).

Pos.: *in labro*.

Com.: l'estat de conservació del segell no permet cap lectura. Pel que fa a la pasta ceràmica, no sembla local sinó segurament d'una altra localitat del Vallès Occidental.

68. ...]TI

Tip.: Dressel 2-4.

68.a1)

LT: Can Colomer (Terrassa).

LC: ATICS (u. e. 138.1).

Pos.: *in labro*.Dir.: *directa*.Rel.: *litt. extantibus*.

70

70.a1)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

LC: MHS CF-D-2132.

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4.

Pos.: *in pede*.Dir.: *directa*.Rel.: *litt. extantibus*.

Estr.: ... (O?)(O?).

71

71.a1)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

LC: MHS CF-D-39830.

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta vermella).

Pos.: *in pede*.Dir.: *directa*.Rel.: *litt. extantibus*.

Estr.: ...]M[...

Com.: passada de cocció.

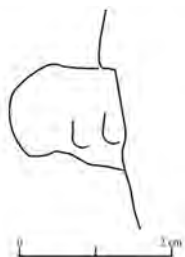
72

72.a1)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

LC: MHS CF-E1-1969.

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta clara).

Pos.: *in pede*.Dir.: *directa*.Rel.: *litt. extantibus*.

73

73.a1)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

LC: MHS CF-E1-1932.

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta clara).

Pos.: *in pede*.

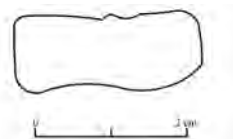
74

74.a1)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

LC: MHS CF-E8-2096.

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4.

Pos.: *in pede*.

75

75.a1)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

LC: MHS CF-E8-2097.

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4.

Pos.: *in pede*.Rel.: *litt. extantibus*.

76

76.a1)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

LC: MHS CF-D-14493.

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta clara).

Pos.: *in pede*.Dir.: *directa*.Rel.: *litt. extantibus*.

Estr.: ...]V[...

77

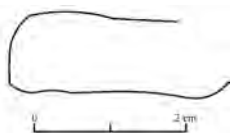
77.a1)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

LC: MHS CF-E1-1959.

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta clara).

Pos.: *in pede*.

78

78.a1)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

LC: MHS CF-2006.

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4.

Pos.: *in pede*.

79

79.a1)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

LC: MHS CF-E8-2-2097.

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4.

Pos.: *in pede*.

80

80.a1)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

LC: MHS CF-D-66-12757.

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta clara).

Pos.: *in pede*.

81

81.a1)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

LC: MHS CF-D-54-69-15252.

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4.

Pos.: *in pede*.

82

82.a1)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

LC: MHS CF-D-54-6661.

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta vermella).

Pos.: *in pede*.

83

83.a1)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

LC: MHS CF-D-29-73-15615.

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta clara).

Pos.: *in pede*.

84

84.a1)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

LC: MHS CF-D-117-35437.

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4.

Pos.: *in pede*.

85

85.a1)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

LC: MHS CF-F-2-1-334.

Tip.: Pascual 1 o Dressel 2-4 (pasta clara).

Pos.: *in pede*.

Com.: inclou un grafit.

PRODUCCIONS D'ALTRES ORÍGENS

TIRRÈ

86. AD

Ref.: Laubenheimer, 1991, núm. 18.

LP: es tracta d'una pasta molt fosca, que no s'assembla a les pastes conegudes.

Tip.: Dressel 1B.

Lect.: A() D().

86.a1)

LT: Can Ventura de l'Oller (Santa Perpètua de Mogoda).

LC: Museu de Santa Perpètua de Mogoda (CO91/105/49).

Pos.: *in labro*.Dir.: *directa*.Rel.: *litt. extantibus*.

Com.: és una marca en un llavi d'una Dressel 1B d'una pasta molt fosca, que sembla itàlica. Es troba al jaciment de Can Ventura, que té una cronologia d'època d'August i segle I dC. Aquesta marca seria, doncs, de les darreres fases de producció de la Dressel 1B itàlica, que també es troba en jaciments del Limes germànic en el canvi d'era. Aquests tipus de marques de dos caràcters són molt típics dels tallers de la costa tirrènica des d'Etrúria (Albínia) fins a la Campània. Només es coneixen dos paral·lels d'aquesta marca: al jaciment de Bibracte (mont Beuvray), sobre una Dressel 1 de la qual no es donen detalls (Buliot, 1899, núm. 83; Laubenheimer, 1991, núm. 18), i a l'Ermítage d'Alès (Gard), també sobre una Dressel 1 (Dedet i Salles, 2013, fig. 9, p. 30). També hi podria faltar una primera lletra, de manera que la marca fos GAD (Callender, 1965) o KAD (Olmer, 2003).

APÚLIA

87. PASTOR

Ref.: Palazzo, 1990, núm. 23.

LP: La Rosa (Bríndisi).

Tip.: Apani V.

Dat.: ca. 100-75 aC (combinada amb la marca VEHILI, produïda a Giancola).

Lect.: PASTOR.

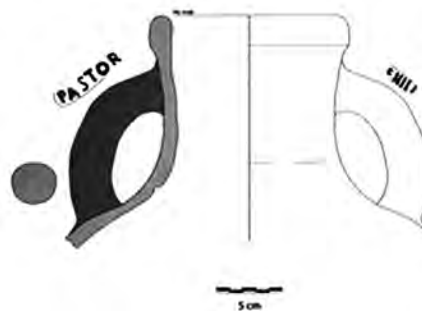
87.a1)

LT: Puig del Castell (Samalús).

LC: Samalús.

Pos.: *in ansa*.Dir.: *directa*.Rel.: *litt. extantibus*.

Com.: només es coneix un altre exemplar de la marca PASTOR (Palazzo, 1990, núm. 23), trobada al centre productor de La Rosa (Bríndisi). La novetat de l'exemplar de Puig del Castell és que es troba en una àmfora Apani V amb dues marques, una a cada nansa. La segona marca apareix amb el nom VEHILI, que possiblement era un dels propietaris d'aquesta terrisseria i també de la d'Apani (Palazzo, 2013).

Si la marca VEHILI representa un propietari de la *figlina*, l'altra marca, el segell PASTOR, segurament fa referència a un terrissaire de condició servil.

88. VEHILI

Ref.: Palazzo, 2013, F4, 74-75.

LP: La Rosa i Apani (Bríndisi).

Tip.: Apani V.

Dat.: ca. 100-75 aC.

Lect.: VEHILI.

88.a1)

LT: Puig del Castell (Samalús).

LC: Samalús.

Pos.: *in ansa*.Dir.: *directa*.Rel.: *litt. extantibus*.

Com.: és una de les marques més comunes en àmfores brindisines de la forma Apani V (Palazzo, 2013). La marca VEHILI es troba en nombrosos jaciments, tant orientals, com ara Alexandria o Delos, com occidentals. Per exemple, en el cas d'Hispania es troba a jaciments com ara Badalona, Sant Boi de Llobregat, Empúries, l'Alcúdia, Bursau, Isona, Chipiona, Alto dos Casos (Almeirim), Azaila o Torre Llafuda (Carreras *et al.*, 2016b).

CAMPÀNIA-LACI

89. MAK

Tip.: grecoitàlica.

LP: Lacco Ameno (Ischia).

Dat.: Ca n'Oliver fase 3B: finals del segle III - principis del segle II aC.

Lect.: MAK().

Bibl.: Olcese, 2012, núm. 346-349.

89.a1)

LT: Ca n'Oliver (Cerdanyola del Vallès).

Dat.: Ca n'Oliver fase 3B, finals del segle III - principis del segle II aC.

LC: Museu de Ca n'Oliver (O.99.1420).

Pos.: *in ansa*.Dir.: *retro*.

Bibl.: Asensio *et al.*, 2000-2001, p. 192, fig. 23:3.

Com.: és una de les marques produïdes a la terrisseria del Lacco Ameno (Ischia), que agrupa més de cent marques gregues diferents. Totes s'han trobat a la zona dels forns, i s'atribueixen a produccions locals. Entre elles hi ha MAK, ΔH MAK i MAKKOY en tipologies grecoitàliques IV, V i VI (Olcese, 2012, núm. 347).

90. PPOTRA

Tip.: Dressel 1A.

Lect.: P() POTRA.

Bibl.: Jàrrrega, 2003.

90.a1)

LT: polígon Sant Joan Nord (Sant Cugat del Vallès).

LC: Museu de Sant Cugat (núm. inv. 0001/45).

Pos.: *in labro*.Dir.: *directa*.

Bibl.: Jàrrrega, 2003.

Com.: no s'ha pogut localitzar la marca en el fons del Museu, per la qual cosa no l'hem pogut estudiar personalment. És una marca original sense paral·lels coneguts fins ara.

91. OΘΦ

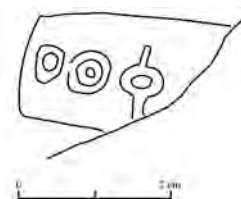
Tip.: grecoitàlica.

Lect.: OΘΦ ().

91.a1)

LT: Ca n'Oliver (Cerdanyola del Vallès).

LC: Museu de Ca n'Oliver (O.03.2139; MC-1234; 19268).

Pos.: *in ventre*.Dir.: *directa*.

Com.: en aquest cas no s'ha trobat cap paral·lel a aquesta marca, que podria ser una de les produïdes en alguna de les colònies gregues del golf de Nàpols.

92. T

Ref.: Blanc-Bijon *et al.*, 1998, núm. 579.

Dat.: Entremont, segle II aC; Can Suari, mitjans del segle II aC.

Tip.: Dressel 1A.

Lect.: T().

Bibl.: Gateau, 1990; Blanc-Bijon *et al.*, 1998.

92.a1)

LT: Can Suari (Llinars del Vallès).

LC: MGranollers (CS-04-2011-179).

Dat.: sitja de mitjans del segle II aC.

Com.: es tracta de material de Can Suari trobat en sitges de contextos republicans que coincideixen cronològicament amb els de l'*oppidum* gal d'Entremont.

93. LVM

Lect.: L() V() M().

93.a1)

LT: Ca n'Oliver (Cerdanyola del Vallès).

LC: Museu de Ca n'Oliver (O.02.1920; MC-1401; 12884).

Pos.: *in ventre i radica ansae*.Dir.: *directa*.Rel.: *litt. cavis*.

Com.: es tracta d'un fragment informe que no podem situar en cap punt concret de l'àmfora. Pel que fa a la pasta, s'hi han documentat alguns minerals volcànics que indicarien el seu origen campà o lacial. Els únics paral·lels de la marca són *tegulae* de la terrisseria de Llafranc i dues marques de pasta local tarragonesa trobades a Empúries.

RODIA

94. ΕΠΙ ΑΡΧ[ΙΛΑΙ]ΔΑ ΔΙΟΣΘΥΟΥ

Ref.: Finkielsztejn, 2001, núm. 109.

LP: Rodes pasta 1 (Peacock i Williams, 1986).

Tip.: ròdia.

Dat.: marca del període III rodi i ARCHILAIAS (magistrat epònim 165-163 aC) (Finkielsztejn, 2001, núm. 109, 128 i 192)

Lect.: Επὶ Ἀρχ[ιλαί]δα Διοσθύου.

Trans.: EPI ARCHILAIAS DIOSTHYOS.

94.a1)

LT: Can Tacó (MCT'08, u. e. 539.01).

LC: Museu de Montmeló.

Pos.: *in ansa*.Dir.: *directa*.Rel.: *litt. extantibus*.Bibl.: Rodrigo *et al.*, 2015.

Com.: es tracta d'una marca d'àmfora ròdia que consisteix en una rosa inscrita en la part central amb una cartel·la exterior doble en la qual es pot llegir el nom del magistrat epònim. Comença la lectura la preposició EPI, i després el nom del magistrat, que en el nostre cas presenta algunes dificultats de lectura, i només se'n poden llegir clarament algunes lletres de forma aïllada. Completa la inscripció el mes del calendari rodi, del qual tenim la lectura completa i que correspon al mes de DIOSTHYOS (setembre-octubre).

La transcripció del nom del magistrat més probable i que encaixa millor amb la cronologia general del jaciment i del conjunt material seria ARCHILAIAS, que proporciona una cronologia entre el 165 i el 163 aC i que s'emmarca en el període III de les produccions ròdies (Finkielsztejn, 2001, núm. 109, 128 i 192).

Una altra lectura possible seria ARISTEIDAS II (magistrat del mateix període III), que ens donaria una cronologia força similar, encara que una mica més antiga, entre el 168 i el 166 aC.

95. KARPOS

Ref.: Finkielsztejn, 2001.

LP: Rodes.

Tip.: ròdia.

Dat.: període III-IV (198-161 aC; 160-146 aC), segons Finkielsztejn (2001).

Lect.: Κάρ[που] i herma.³

Trans.: Kar[pou] i herma.

95.a1)

LT: Can Tacó (MCT'10, u. e. 674.04).

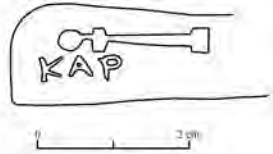
LC: Museu de Montmeló.

Pos.: *in ansa*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

Bibl.: Rodrigo *et al.*, 2015.

Com.: es tracta d'una marca de la qual no es coneixen paral·lels a la península Ibèrica i la seva lectura és Κάρ[που], un fabricant d'àmfores anomenat KARPOS que se situa en el període III o IV (198-161 aC; 160-146 aC).

COSTA BÈTICA

96. LMARCEL

LP: costa bètica.

Dat.: Terrassa, 28 aC - 14 dC.

Tip.: possiblement una Dressel 7-11.

96.a1)

LT: església de Sant Pere (Terrassa).

LC: Museu de Terrassa (sitja, excavació 7, sector 12, u. e. 12655, 2002).

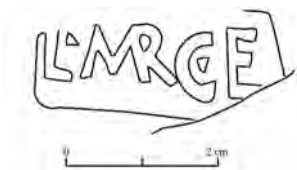
Dat.: 28 aC - 14 dC.

Pos.: *in radica ansae*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

Lect.: L() MARC(i) EL().

Com.: es troba en una àmfora de salaons de la costa bètica segons la seva pasta ceràmica, i pre-

3. L'herma, representat de forma estilitzada, és el símbol que caracteritza les produccions d'alguns fabricants rodís.

senta un *tria nomina* força clar amb una interpunció entre els diversos noms. El *nomen* sembla que és *Marcius* i el *cognomen* EL() amb possible *ligatura* (EL).

No s'ha trobat en l'epigrafia monumental de la Bètica cap possible *tria nomina* que identifiqués el personatge. Per descomptat, no coneixem altres paral·lels a aquesta marca.

VALL DEL GUADALQUIVIR

97. Cartel·la

LP: vall del Guadalquivir.

Tip.: Dressel 20.

97.a1)

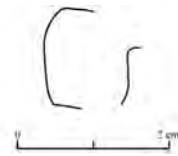
LT: la Salut (Sabadell).

LC: MHS LSL 173.04.

Pos.: *in ansa*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

Com.: es tracta d'una nansa completa de Dressel 20 en la qual es troba aquesta marca, molt desgastada: només se'n poden intuir els límits de la cartel·la rectangular i un principi de lletra.

98. AVCTS

Ref.: Ponsich, 1979, 127.

LP: Cortijo del Romero.

Dat.: Saint-Romain-en-Gal, Claudi.

Tip.: Dressel 20 julioclàudia.

Lect.: AV() C() T() S().

Com.: s'han trobat diversos exemplars de la marca a la *Gallia*: a Bavay, dos exemplars (Jacques, 1991; Marlière, 1998; Laubenheimer i Marlière, 2010, núm. 87); a Saint-Romain-en-Gal (Étienne i Mayet, 2004, núm. 169); a Nîmega (Berni, 2016, núm. 59); a Ginebra (Callender, 1965, núm. 156), i al seu lloc de producció, que és el Cortijo del Romero (vall del Guadalquivir, seu de la *figlina* Belli-ciana, una altra de les marques trobades en aquest indret) (Ponsich, 1979, 127; Chic, 1985).

En l'aspecte cronològic, l'exemplar de Saint-Romain-en-Gal data d'època de Claudi però podria ser flavi, tal com suggereix el perfil de la nostra nansa.

98.a1)

LT: Can Colomer (Terrassa).

LC: ATICS (u. e. 838.10).

Pos.: *in ansa*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

99. QUICSEG

Ref.: Bonsor, 1931, núm. 43; Ponsich, 1979.

LP: Malpica.

Dat.: Avenches, ca. 70-95 dC; Frejús, principi del segle II dC.

Tip.: Dressel 20 (flavi-traianeu).

Lect.: Q(*uintus*) I() C() SEG().

99.a1)

LT: la Salut (Sabadell).

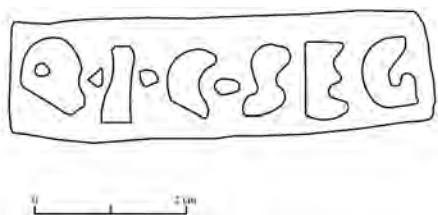
LC: MHS.

Pos.: *in ansa*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

Bibl.: Casas, 1987, fig. 9.06.176.

Com.: es tracta d'una marca de Dressel 20 produïda a la *figlina* de Malpica, prospectada per Bonsor (1931) i posteriorment per Ponsich (1979). És un dels pocs exemplars que es troba a la península Ibèrica, a més del lloc de producció, atès que la gran majoria de troballes es localitzen a Roma, *Gallia* (Frejús, Golf de Fòs), *Raetia* (Augst, Windisch, Avenches), *Germania* inferior (Nîmèga) i, sobretot, *Britannia* (Segontium, Stoke Prior, Carlisle).

NORD D'ÀFRICA

100. (*Signum*) 11

LP: nord d'Àfrica.

100.a1)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

LC: MHS CF-D-181-182-42749.

Tip.: púnica.

Pos.: *in nansa*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

101. ΜΑΓΩΝ

Ref.: Márquez i Molina, 2005, 339, núm. 376a; Tremoleda i Santos, 2013, 80, núm. 77b.

LP: nord d'Àfrica.⁴

Dat.: no tenim cap datació en Tripolitana I.⁵

Lect.: Μ]ΑΓΩΝ.

Trans.: M]AGON.

101.a1)

LT: Can Tacó (MCT'11, u. e. 306.2).

LC: Museu de Montmeló.

Tip.: l'exemplar de Can Tacó es troba sobre un fragment de coll sense cap indicació de la tipologia. Les altres marques trobades a la península Ibèrica són sobre Tripolitana I.

Pos.: *in nansa*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

Bibl.: Rodrigo *et al.*, 2015.

4. L'exemplar de Can Tacó té una pasta dura, rugosa i vermella intensa en el seu interior, amb desgreixant escàs calcari. En la part exterior té una capa de color fosc (marró-violaci) i una engalba clara groguenca en la superfície. S'assembla molt a la descripció de les marques peninsulars de ΜΑΓΩΝ, que es troben totes en Tripolitana I.

5. La marca es troba a Cartago en àmfores T.7.4.3.1 amb una datació: *ante quem* 146 aC; de manera indirecta, l'exemplar de Villaricos està associat amb una grecoitàlica que data del 150 aC.

Com.: és una marca africana molt peculiar que ha estat font d'interès de diversos investigadors, com Ramón i Fuentes (1994) i Aranegui (2002). Pel que fa a la península Ibèrica, se n'han localitzat exemplars als jaciments de Dénia (Alacant) (Aranegui, 2002; Tremoleda i Santos, 2013, 80, núm. 77c), Villaricos (Almeria) (Astruc, 1951, lám. xxxvii, 6), Cartagena (Márquez i Molina, 2005, 339, núm. 376a; Tremoleda i Santos, 2013, 80, núm. 77b) i *Emporion* (Ramón i Fuentes, 1994; Tremoleda i Santos, 2013, 80, núm. 77a). Aquests quatre paral·lels peninsulars apareixen marcant àmfores de la tipologia Tripolitana I antiga; les descripcions de les pastes dels exemplars d'*Emporion*,⁶ Cartagena i Dénia mostren característiques comunes: pastes compactes i dures amb un cor de color taronja-vermell i desgredant petit calcari, una capa exterior més fosca (de marró a gris, segons les descripcions) i una engalba groga en la superfície (Tremoleda i Santos, 2013, 80). Per tant, resulta una descripció molt similar al nostre exemplar de Can Tacó.

102. (*Signum*) estrella

LP: nord d'Àfrica.

Dat. tipologia: es troba en contextos dels segles III-IV dC.

Tip.: africana IID o Keay VII.

Lect.: Magon.

102.a1)

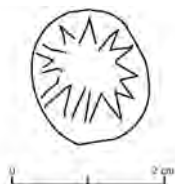
LT: església de Sant Pere (Terrassa).

LC: Museu de Terrassa (MdT, 2016).

Pos.: *in collo*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

6. Segons Ramón i Fuentes (1994), aquesta pasta podria indicar que es tractava d'una producció de la regió de Cartago, si bé l'assignació no resulta tan evident.

Com.: aquesta marca en forma d'estrella es troba en una àmfora africana completa de la tipologia africana IID - Keay VII, que segurament es produïa a la zona de la *Byzacena*. Aquesta tipologia no acostuma a documentar gaires marques, i les altres formes d'africana II fan referència a topònims com *Leptis Minor*, *Hadrumentum*, *Sullectum*, *Thenae* o *Neapolis* (Remolà, 2000, núm. 121). No coneixem cap altre paral·lel a aquesta marca.

DOLIA

103) FELIX

LP: la Salut (Sabadell).

Lect.: FELIX.

103.a1)

LT: la Salut (Sabadell).

LC: Museu d'Història de Sabadell (LSL-20).

Pos.: *in ventre*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

104. L.LIC.CHRES

LP: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

Lect.: L(*ucius*) LIC(*inius*) CHRES(*simus*).

Bibl.: Berni *et al.*, 2005.

Com.: per ara es coneixen quatre marques en *dolia* que pertanyen a aquest personatge, *L. Licinius Chresimus*, un possible llibert de la gens *Licinia* que segurament disposava de propietats a la zona del Vallès Occidental. Dos dels segells de *dolia* es troben a Can Feu i Castellarnau, vil·les a poca distància entre si.

Una altra de les marques es localitza a Santa Margarida de Montbui (Anoia) (Artigues i Rigo, 2002, núm. 76, fig. 79) i a la plaça del Rei (Beltrán de Heredia, 2001). Existeix una inscripció a *Italica* (CIL, II, 0429) que registra un *Licinius Chresimus*, que podria correspondre al mateix *cognomen* i parentiu.

104.a1)

LT: Can Feu (Sant Quirze del Vallès).

LC: Museu d'Història de Sabadell (CFD-40237).

Dat.: Can Feu, segona fase (15-75 dC).

Pos.: *in ventre*.Dir.: *directa*.Rel.: *litt. extantibus*.Lect.: L(*ucius*) LIC(*inius*) CHRES(*imus*).

Com.: encara que aquesta marca sigui fragmentària, s'hi pot llegir clarament L.LIC i la primera lletra del *cognomen* s'endevina com una C, que seria la inicial de CHRES(*imus*). La interpretació és lògica pels paral·lels trobats tant a Santa Margarida de Montbui (Anoia) com a la plaça del Rei (Barcelona) (Berni *et al.*, 2005, núm. 177-179). La marca es va trobar a Can Feu, en un camp de *dolia* datat de la segona fase de la vil·la (ca. 15-75 dC). Hi ha una canalització que finalitzava en aquests *dolia*, per on arribava el vi decantat.

104.a2)

LT: Castellarnau (Sabadell).

LC: Museu d'Història de Sabadell (15132-SC-97-478).

Pos.: *in ventre*.Dir.: *directa*.Rel.: *litt. extantibus*.Bibl.: Artigues i Rigo, 2002, núm. 76, fig. 79; Berni *et al.*, 2005.

Com.: es tracta d'una marca fragmentada en la qual es pot llegir ...]HRES, que correspondria a L(*ucius*) LIC(*inius*) CHRES(). Es va trobar en una u. e. tardana, del segle v dC, on devia figurar com a material residual.

105. TQV]...

LP: Caldes de Montbui.

Lect.: T() QV(*inti?*) [---]

Com.: dins de l'epigrafia local no hi ha gaires exemples de *nomen* que comencin per QV(), excepte la gens *Qvintia*, que trobem a la zona del Maresme, a Mataró (IRC, I, 94) (Fabre *et al.*, 1984, núm. 143) i a *Barcino* (IRC, IV, 94, 100 i 207) (Fabre *et al.*, 1997).

105.a1)

LT: la Vall (Caldes de Montbui).

LC: Thermalia (sect. A, cala 1, u. e. 9, Caldes 10).

Pos.: *in ventre*.Dir.: *directa*.Rel.: *litt. extantibus*.

Estr.: T(.)QV]...

106. ?NTI?

LP: Caldes de Montbui.

Lect.: ...]NTI[...

Com.: es tracta d'una marca incompleta trobada al jaciment de la Vall, proper a Caldes de Montbui. Tan sols s'hi pot llegir una lligadura (NTI), que es troba al mig d'un nom del qual es poden veure algunes lletres, segurament vocals, abans i després. Sembla que després de NTI hi ha una A, però la lletra anterior és molt més confusa.

Aquesta marca en *dolium* es fa difícil de llegir, només resulta clara la lligadura NTI. Hi ha una marca en *dolium* similar procedent de Santa Margarida de Montbui (Anoia); s'hi llegeix perfectament LANTONI (Enrich i Enrich, 1981; Berni *et al.*, 2005, núm. 176). Ara bé, no sembla que la lletra després de NTI pugui ser una O, i sembla més aviat una A o una N.

106.a1)

LT: la Vall (Caldes de Montbui).

LC: Thermalia (sect. A, cala 1, u. e. 9, Caldes 11).

Pos.: *in ventre*.Dir.: *directa*.Rel.: *litt. extantibus*.

Estr.: ? (NTI) ?

107. (*Signum*) rosetó

LP: la Salut (Sabadell) i Ca l'Estrada (Canovelles).

Com.: la mateixa marca en *dolium* es troba en dos jaciments completament diferents (la Salut i Ca l'Estrada), en els quals sembla que hi havia una terrisseria.

107.a1)

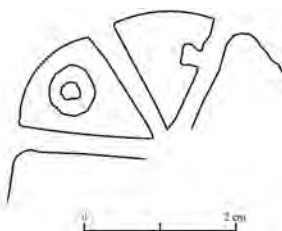
LT: la Salut (Sabadell).

LC: Museu d'Història de Sabadell (LSL-745, ref. 10199).

Pos.: *in ventre*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

107.a2)

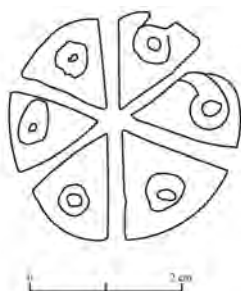
LT: la Salut (Sabadell).

LC: Museu d'Història de Sabadell (LSL-752, ref. 10178-19).

Pos.: *in ventre*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

107.a3)

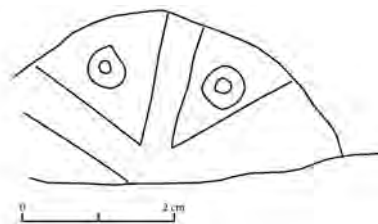
LT: Ca l'Estrada (Canovelles).

LC: MGranollers (Est-04-1484-ST 7).

Pos.: *in ventre*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

107.a4)

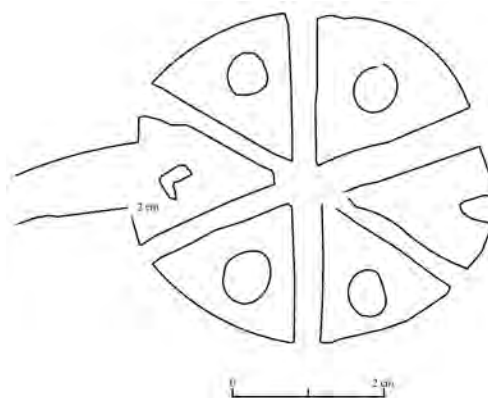
LT: Ca l'Estrada (Canovelles).

LC: MGranollers (Est-04-PC198 - u. e. 172).

Pos.: *in ventre*.

Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

108. (*Signum*) geomètric

LP: Ca l'Estrada (Canovelles).

108.a1)

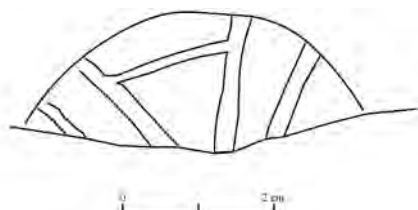
LT: Ca l'Estrada (Canovelles).

LC: MGranollers (Est-04-1727).

Pos.: *in ventre*.

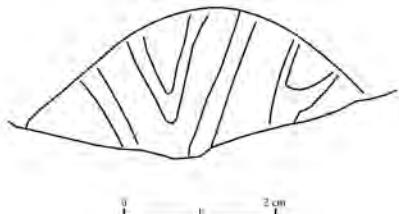
Dir.: *directa*.

Rel.: *litt. extantibus*.

108.a2)

LT: Ca l'Estrada (Canovelles).
LC: MGranollers (Est-04-1283-32).
Pos.: *in ventre*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.

109. MLTVNŚOR

LP: Ca l'Estrada (Canovelles).
Dat.: una de les marques es troba en l'àmbit 7 de Ca l'Estrada datada de mitjans del segle II aC.
Lect.: MLTVNŚOR.
Bibl.: Fortó *et al.*, 2006; Ferrer, 2013.
Com.: es tracta d'una marca ibèrica trobada en almenys cinc exemplars de *dolia*. Publicada inicialment per Fortó *et al.* (2006) amb la lectura *kansor mica*, Ferrer (2013) fa una completa revisió de lectura i transcripció de la marca i la llegeix com a MLTVNŚOR, seguint la classificació d'Untermann. La lletra inicial seria la que hi ha al costat del punt i seria una M. S'interpreta com un nom personal.

109.a1)

LT: Ca l'Estrada (Canovelles).
LC: MGranollers (Est-04-PC98 - u. e. 1721-16).
Pos.: *in labro*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.
Bibl.: Fortó *et al.*, 2006, núm. 18, núm. 1, fig.2; Ferrer, 2013, fig. 2.

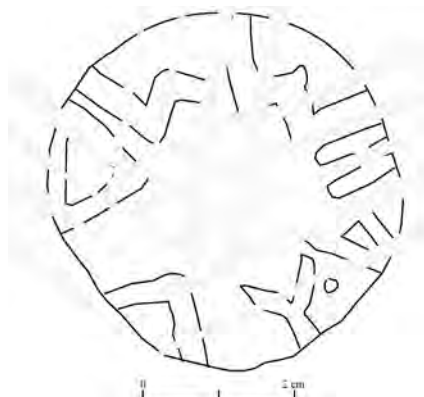
109.a2)

LT: Ca l'Estrada (Canovelles).
LC: MGranollers (Est-04 - u. e. 1725-14).
Pos.: *in labro*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.
Bibl.: Ferrer, 2013, fig. 3.

109.a3)

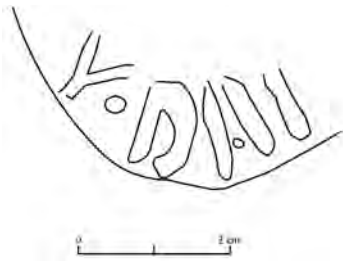
LT: Ca l'Estrada (Canovelles).
LC: MGranollers (Est-04 - u. e. 1483-33).
Pos.: *in labro*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.
Bibl.: Fortó *et al.*, 2006, núm. 18, núm. 1, fig. 4; Ferrer, 2013, fig. 4.

Com.: sobre el segell hi ha una sèrie d'estries que dificulten la lectura.

109.a4)

LT: Ca l'Estrada (Canovelles).
LC: MGranollers (Est-04 - u. e. 1727-35).
Pos.: *in ventre*.
Dir.: *directa*.
Rel.: *litt. extantibus*.
Bibl.: Fortó *et al.*, 2006, núm. 18, núm. 1, fig. 5; Ferrer, 2013, fig. 5.

109.a5)

LT: Ca l'Estrada (Canovelles).

LC: MGranollers (Est-04 - u. e. 1614-1).

Pos.: *in ventre*.Dir.: *directa*.Rel.: *litt. extantibus*.

Bibl.: Ferrer, 2013, fig. 6.

TEGULAE

Itàlia

110. OFIG[...

LT: vil·la romana de Pompeu Fabra (Granollers?).

LC: *in situ*.

LP: una pasta grogenca-verdosa que s'assembla als morters de la zona alta del Tíber.

Lect.: O(*ficina*) FIG(*lina*).

Com.: la presència de *dolia* itàlics amb segells no és estranya a la Tarraconense, ja que n'hi ha alguns exemplars en punts de la costa laietana. Rico (1995, 779-783) fa un primer inventari de marques en *dolia* itàlics trobats a *Hispania*, amb exemples a llocs com Empúries, Badalona, Tiana, Mataró o Tarragona.

TARRACONENSE

111. [TEG]VLA PAVLI EX FVND...PERIANO

LT: Can Boada Vell (Palu-Solità i Plegamans).

LC: es conserva en el lloc.

Tip.: es tracta d'una *tegula* amb un cartutx de 3,75 cm × 11 cm.

Lect.: [TEG]VLA PAVLI EX FVND...] PERIANO.

Bibl.: Auladell, 1992; Fabre *et al.*, 2002, núm. v, núm. 139.

Com.: es tracta d'una *tegula* trobada a la vil·la de Can Boada Vell, en què apareixeria el nom de terrisser *Pauli*, que devia treballar dins d'una propietat (*fundus*) d'un personatge que té el nom incomplet. Fabre *et al.* (2002, núm. 188) proposen cognoms possibles del propietari, com *Aper*, *Asper* o *Hesper*.

SIGNACULA

112. M ANICI STRENONI

LT: Pla de les Parets (Cardedeu).

LC: Museu-Arxiu Tomàs Balvey, Cardedeu (núm. reg. 2012).

Tip.: *signaculum* de coure, avui desaparegut, del qual només resta la marca en positiu en fang.

Dim.: 5 cm × 2 cm.

Lect.: M() ANICI STRENONI.

Com.: es tracta d'un *signaculum* de bronze recuperat per Tomàs Balvey a les excavacions de la vil·la romana del Pla de les Parets, a la part sud del municipi de Cardedeu. Avui en dia el museu només conserva una placa en fang del positiu de la marca, ja que el *signaculum* ha desaparegut.

No s'han trobat paral·lels del *nomen* i el *cognomen* en l'epigrafia monumental del Vallès (IRC, I; Fabre *et al.*, 1984) ni en la de Barcelona (IRC, IV; Fabre *et al.*, 1997). El *nomen* ANICI està molt estès per l'Imperi romà, sobretot a la ciutat de Roma, però és molt desconegut a *Hispania*, amb un únic exemple conegut, a Tucci (CIL, II, 05.00096).

Pel que fa al *cognomen* *Strenoni*, tampoc no està documentat a *Hispania*. Disposem d'alguns paral·lels en llocs com *Altium* (AE, 1981, 0436), Nàpols (AE, 1956, 0019), *Apulum* (Dàcia) (CIL, II, 01209), *Massilia* (AE, 2000, 0877) o Sarmizegetusa (AE, 2006, 115).

113. ASYRIA VIVAS

LT: Can Cabassa (Sant Cugat).

LC: Museu de Sant Cugat (núm. reg. 3424).

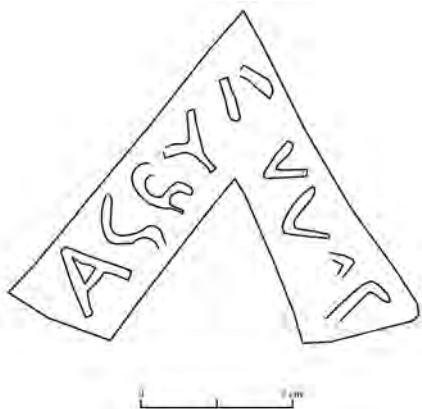
Tip.: *signaculum* de coure en excel·lent estat de conservació.

Dat.: u. e. 1536 (segle v dC).

Dim.: 7,57 cm × 2,4 cm.

Lect.: AS(IR)YA VIVAS.

Bibl.: Fabre *et al.*, 2002; IRC, I, 204.

Com.: la marca ja va ser publicada l'any 2002 amb la lectura AS(sy)RYA VIVAS (Fabre *et al.*, 2002, núm. 40; IRC, I, 204); els mateixos autors la van qualificar de molt estranya, ja que només n'hi ha una ocurrència. De fet el segon caràcter pot semblar una G, i llegir-se com AGRY i un darrer caràcter de difícil interpretació. *Agrypna* o *Agrycia* són dos possibles *cognomina* per a aquesta marca, que acaba amb l'expressió VIVAS (*vivas in deo*).

Es tracta d'una fórmula cristiana molt comuna en altres inscripcions i *signacula*, tant a la península Ibèrica com a altres províncies. Acostumen a formar-se amb un *nomen* i l'expressió VIVAS, com per exemple Amazoni/vivas de Bujalance (CIL, II, 0194) o Elpidi/vivas de *Barcino* A(AE, 1987, 0724a; IRC, IV, 312).

El tipus de *signaculum* en forma de V i certes dimensions sembla que servia per marcar sacs de blat, encara que no es pot descartar que tingués altres funcions.

114. PRIMITIVA VIVAS

LT: Can Cabassa (Sant Cugat).

LC: Museu de Sant Cugat (núm. reg. 3423).

Tip.: *signaculum* de coure en excel·lent estat de conservació.

Dat.: u. e. 1490 (segle v dC).

Dim.: 3,1 cm × 7 cm × 0,4 cm.

Lect.: PRIMIT(va) VIVAS.

Bibl.: Fabre *et al.*, 2002; IRC, I, 205.

Com.: es tracta d'un altre *signaculum* d'arrel cristiana amb la fórmula *vivas (in deo)*. En aquest cas, la lectura del *cognomen* és més clara i s'hi pot llegir *Primitiva*, un *cognomen* comú en l'àrea de *Barcino* (IRC, IV, 118, 202, 257). També sembla que es podia tractar d'un segell que marcava sacs, però hi ha altres possibilitats.

115. CN RVBRI SEVERI/...]BAN

LT: Can Colomer (Terrassa).

LC: Museu de Terrassa.

Tip.: *signaculum* de coure trobat en les excavacions de Can Colomer (Terrassa) i que sembla correspondre als que es feien servir per marcar sacs de blat (Salido, com. pers.).

Dim.: 14 cm × 6 cm.

Lect.: CN() RVBRI SEVERI /...]BAN.

Com.: es tracta d'un segell amb doble línia que correspon a un *tria nomina*, del qual existeixen nombrosos paral·lels al Museu Arqueològic Nacional de Madrid (Castellano *et al.*, 1999). S'acostumen a identificar com a marques de sacs de blat, si bé no tenim cap evidència d'aquesta funció.

Pel que fa al *tria nomina*, el *nomen* RVBRI sembla un gentilici vinculat a algun dels topònims de la zona. Cal recordar que el riu Llobregat s'anomenava antigament *Rubricatum*, i que l'actual població de Rubí, propera a Can Colomer, sembla que obté el seu topònim de l'antic nom romà. No tenim constància d'aquest gentilici en l'epigrafia local (Fabre *et al.*, 1984 i 1997). Respecte al *cognomen* SEVERI, és un gentilici molt freqüent i fins i tot es troba en marques d'àmfora de la terrisseria propera de Can Feu (vegeu la marca núm. 51).

En l'empunyadura del *signaculum* es troben uns caràcters ibers que es llegeixen ...]BAN. Resulta interessant la pervivència de l'escriptura ibèrica en aquest moment ja més avançat de la presència romana al Vallès.

